

K E R - V R E I Z

B R E I Z

Niverenn 2

Here 1964

KÊR-VREIZ, oaled sevenadurel breizhat e Paris; 43, rue Saint-Placide, 6^e.
CCP. 53-56-83 PARIS.

KAMP ETREKELTIEK AR VREZHONEGERION (LOKRONAN-LEON)

(29 gouere - 14 eost 1964)

PAL ar c'hamp-mañ, ar 17^t zo bet, zo lakaat ar vrezhonegerion da geneveañ e-pad ur penzek devezh bennak, da ober gwelloc'h anaoudegezh kenetrezo, re "gozh" ha re yaouank, keit-ha-keit, da reiñ lañs d'hor yezh e pep keñver. Ar re zo o teskiñ a gener kalon hag a gred komz, ar vugale a gav bugale all -- ô burzhud ! -- hag a gomz brezhoneg evelto. E gwirionez, bevañ a reer eno en ur Vreizh all, hini hon hunvreoù, ur vro ha ne vije komzet nemet brezhoneg enni, ha gant an holl.

D'AR BEURE, kent lein, e vezomp bodet da glevout ger-stur an deiz pe ur gentel lennet bennak : buhez ur brezhonegour brudet, reolennoù-houarn Meven Mor-diern pe diouganoù hor blenier, Roparz Hemon ha tud all ken brudet all ma'z eomp war o roudoù.

Da nav eur betek unnek eur nemet kard ez eomp d'ar salioù-skol ha pep hini a gav en e rumad ur skol a zere outañ hag ur c'helenner a-zoare. Ne zeuer amañ, anat, da labourat ar wech nemetken, e-sell mont da gerc'hat arnodennoù an Trec'h (Trec'h kentañ, Trec'h neur) met koulskoude evit gwellaat an deskadurezh paket a-hed ar bloaz. An arnodennoù zo bet dalc'het. Hor mignon Ronan Jolais en deus sachet gantañ an Trec'h neur, ha Gwenola Kaouisin he deus bet he Zrec'h kentañ. Setu a ra enor da oaled Kêr-Vreiz ma'z int izili anezhañ.

PLIJET omp bet ivez gwelout Charlez ar Gall ha paotred ar skingomz vrezhonek dont da glevout doareoù ar c'hamp digant an It. de Bellaing hag enskrivañ kentelioù brezhonek graet er c'hamp : klevet eo bet, d'an 13 a viz gwengolo, gant kenvroiz Paris war selaou adkasadenn Roazhon displegadurioù an It. de Bellaing ha Kerlann o kenteliañ.

BEMDEZ, nemet d'ar sul, ez eus bet skol, ha war-lerc'h skol ur brezegenn a-bouez betek kreisteiz pa sone eur merenn. Daou ezel eus gwazva Kêr-Vreiz o deus graet prezegennoù evel-se.

DA ZIV eur, pa oa dieub ar re anvet o zro da skaotañ, e kemeremp penn an hent, pe war droad, pe e kirri -- ul lostad hir a-wezhioù -- da vont da vale. War ar maez ez aemp alies, pe d'an aod, pe e vezemp degemeret gant tud an ensav o chom hepell eus Lokronan-Leon, pe ez aemp da weladenniñ kestell pe vanerioù kaer. Pa vezemp en hon-unan e tispakemp boued merenn vihan ha da c'hwec'h eur edomp o tistreiñ d'an ti-skol da ganañ en ur c'hor bleniet gant an ampart a zen ma'z eo Per Moign.

HA FENTIGELLOÛ ha kaniri da darzhañ en hor mesk, er predva, evel da greisteiz, evit koan. Da noz, betek dek eur, e oa beilhadeg ar c'hamp en ur sal-skol, pe en-dro d'un tantad en noz. Eñvoret e voe, evel-reizh, ar 7 a viz eost, deiz-ha-bloaz dihun Breizh ha kaset kartennoù d'ar re harluet evit o bro.

Pet ha pet a gendivizoù a vo bet eskennet etre tud en en adkavet -- a-bace pell anzer a-wezhioù -- tud o virviñ gant al levezeg hag ar gengarantez evit o bro hag o yezh ? Ar gwellañ eo dont da glask respont ar bloaz a zeu e K.E.A.V. an hañv 1965.

K E R L A N N

E M B A N N O Û

-- Kêr-Vreiz a repris ses activités le 12 septembre et nous avons été heureux de revoir les anciens membres de notre association, mais aussi d'accueillir de nouveaux Bretons émigrés qui désirent, au moins un après-midi par semaine, vivre dans une ambiance bretonne. Le foyer est ouvert chaque samedi à partir de 16 h.

-- Le Bureau de Kêr-Vreiz informe les membres de l'Association qu'il ne saurait être tenu responsable de la publication récente de deux fascicules donnés comme catalogues de la bibliothèque bretonne de Kêr-Vreiz, cette publication ayant été élaborée sans garanties suffisantes et publiées, sous le nom de Kêr-Vreiz, contre la volonté formelle des membres du bureau.

-- Le samedi 10 octobre 1964 aura lieu une seconde session de l'examen sanctionnant le travail des élèves du Cours Élémentaire de Kêr-Vreiz. Nous rappelons à ceux-ci que le succès à cet examen est la condition nécessaire pour être admis à suivre la Skol-Etre. Aucune dérogation ne sera admise, sauf le cas de diplômes équivalents remis par d'autres associations bretonnes.

-- Le 24 octobre : exposition de photographies de vacances, ouverte à tous les membres de Kêr-Vreiz. Projection de diapositives. S'adresser au secrétariat.

-- SKOL ABEOZEN. Sous le patronage du grand écrivain et patriote breton, Kêr-Vreiz a créé un cours de breton comprenant trois degrés :

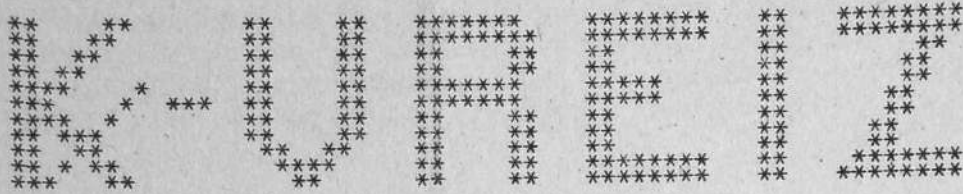
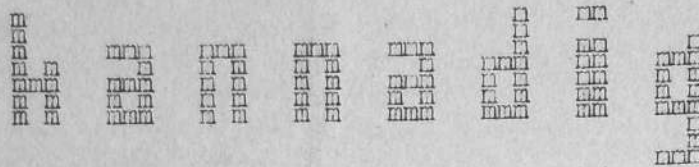
1. Skol Izel (Cours élémentaire) pour les débutants; ce cours est dirigé par Mlle Mona MAZE. Il comprend une introduction au breton parlé et l'étude du Cours Élémentaire de Roparz HEMON, en liaison avec Skol Ober. Un examen sanctionnera le travail des élèves en juin 1965. Cours, chaque jeudi à 19 h à partir du 15 octobre 1964.

2. Skol Etre, renet gant KERLANN. Ne vezo degemeret nemet ar re o devezo tremenet Arnodenn Kêr-Vreiz pe un arnodenn gevatal. Programm : kendalc'h ar Skol Izel a-unan gant kentelioù Skol Ober. Kentelioù bep gwener da 19 h adalek ar 16 a viz here 1964.

3. Skol Uhel, renet gant G. PENNAOD. Programm : elfennoù a genyezhoñiezh keltiek diwar studi skrid krennvrezhonek An buhez santGwenôlé. Kenrenet eo ar skol-se gant Skol Abeozen ha SADED. Digor eo da bep ezel eus Kêr Vreiz, met evit degemer ar c'hentelioù liesskrivet e vezo ret bezañ enskrivet da SADED (Paol Calvez, Bréhec, Plouha, CdN) Kentelioù bep sadorn da 19 h adalek ar 17 a viz here 1964.

-- Plijet omp da reiñ da c'houzout ez eus bet krouet ur c'helo'h keltiek nevez : Tud ar C'Hirri-Nij savet gant ar Vrezhonek o labourat en Air-France. (Comité d'Établissement Air-France, ORLY-Nord).

PET EZEL NEVEZ HOC'H EUS DEGASET DA G Ê R - V R E I Z ?

Niverenn 3

Miz du 1964

KÊR-VREIZ — Oaled sevenadurel breizhat e Paris, 43, rue Saint-Placide, Paris, 6e. CCP: 5356 83 PARIS — Digor bep sadorn etre 16 h ha 20 h. Ouvert le samedi entre 16 h et 20 h (Kentañ sadorn pep miz, digor da 17 h. — Premier samedi du mois, ouvert à 17 heures.)

h o r c'h a n n a d

SETU deut ganeoc'h trede niverenn hor c'hannadig. Moan tre eo bet an div niverenn gentañ : ur folleñnig dister hepken. Hiziv e welit ez eo bet kresket ment ar gelaouennig; spi hon eus e vezo tevoc'h c'hoazh ar re a zeuy war-lerc'h. Fellout a rae deomp gouzout hag-eñ e plijfe deoc'h degemer bep miz evel-se keloù eus hoc'h oaled; fellout a rae deomp gouzout, dreist-holl, ha gouest e oa Brezhoned Paris da zegas un draig bennak d'ar re chomet er vro.

A-RAOK ar brezel, paotred Strollad ar Vrezhonegerien a embannas ur gelaouenn, SAV hec'h anv, a zeuas prin a-walc'h da vezañ unan eus ar gwellañ gelaouennoù brezhonek; n'omp ket evit disoñjal kennebeut ez eo gant Kêr-Vreiz ha tud eus Kêr-Vreiz e voe krouet Al Liann. Gwall izel e oa kouezhet an ti kozh, evit meur a abeg : n'eo ket talvoudegezh na gred ar renerion zo da damall amañ, rak int-i holl a reas eus o seizh gwellañ evit derc'hel penn; n'eo ket kennebeut an izili a ziouere hag a zileze o c'hefridi. Pezh a vankas dreist-holl a zeuas diwar re a hegarated, kentoc'h, digant ar renerion, ha re a "gourtezi" digant an izili : evit chom hep feukañ un istrogell bennak a ziskoueze soñjoù faltazius war hor yezh, ez aberzhad, en anv an "unvaniezh", sañset, un-ded ha reizhded ar yezh; evit chom hep bezañ dismegañsus e-keñver ar c'hallegerion divrezhonek, "ti ar brezhoneg" a zeue tamm ha tamm da vezañ "ti ar galleg". Kement-se a oa disoñjal ne saver ha ne adsaver ket ur vro gant ar "sañtimañchoù mat" na gant ur gourtezi dichek e-keñver sevenadur an estren.

NE DAL KET kement-se e klevfemp ennomp an disterañ dismeg ouzh hor c'henn-

vreiz na ouzont ket c'hoazh yezh hor bro : evite, dres, hon eus savet ur Skol Izel amañ, e kenfram Skol Abeozen ha Skol Ober; eus hor gwellañ e raimp evit aesaat o labour hag o hentañ bewezh na vezo ret. Met an holl a rank gouzout e keneromp da c'her-stur hini an Ao. Yann-Vari Perrot : hep brezhoneg, Breizh ebet. Ha ne c'hello bezañ brezhoneg bev ebet, gant na vezo ket UR yezh, da lavarout eo, UR benveg unvan, gouest da zisplegañ ezhommoù mab-den ha neket ur strollad "patoaioù" talvoudus evit albac'henoù ha studioù ar yezhoniourion hepken. Setu perak hon eus degemeret amañ ar brezhoneg unvan, da lavarout eo ar stumm ne-metañ gouest da reiñ d'ar brezhoneg renk ur yezh wirion, hag eñ hepken. Unvaniezh ? Ya sur. Met neket unvaniezh a-raok pep tra, neket unvaniezh gant forzh petore sottoni, neket unvaniezh gant forzh petore hunvreañ; unvaniezh gant ar pezh zo bev, gant ar pezh zo bevaer, ne lavaromp ket.

*

HA SETU PERAK eo bet kresket ment hor c'hannadig; evit na vezo gouezet ez eus o chom e tro-war-droioù Paris, daoust d'an harlu, daoust d'ar vuhez dizenet a renomp er gêr vras, tud a Vreizh a fell dezhe kenlabourat gant o c'henvreiz chomet er vro evit adsevel Breizh. Gouzout a reomp ervat e tiouer deoc'h an amzer, re alies, da bleidiñ hir ben-deiz war hor yezh ha kudennoù ar vro; fiziañs hon eus avat e komprenot ez omp-ni, Brezhoned harluet, kiriek ha kret eus hor bro kenkoulz hag ar re a vev e Breizh, hag o vezañ m'enaomp pelloc'h egete diouzh ar "rannvroelerezh parrez", ez omp gouest da gavout a-gevret diskoulmoù hollekoc'h ha padusoc'h a-wezhioù.

SETU AMAÑ hor c'hannadig neuze. Mar fell deoc'h e teuy da vezañ hor c'hannad. D'an holl re ha zo Breizh evite uhelvennad o buhez, d'an holl re a blij gwelloc'h dezhe stourm ha gouzañv dismegañs an enebour eget banveziñ war gorf peuzvarv o bro, dezhe i e kenemomp hor galv -- ha dezhe hepken, rak ar re all...-- evit na teuy brasañ kêr vretton ar bed da vezañ ivez ar brasañ strollad brezhonek ha brezhon.

Goulven PENNAOD

"CONVERSATIONS EN BRETON ET EN FRANÇAIS"

On trouvera ci-après le début de la publication des "Conversations en breton et en français", "Divizoù brezhonek ha gallek", dont la première édition fut imprimée sans nom d'auteur (il semble que le livre soit dû à la collaboration de Milin et du colonel Troude, auteur des deux bons dictionnaires bretons du 19e siècle), à Saint-Brieuc, en 1857.

Nous avons pensé rendre service à ceux qui apprennent le breton en mettant à leur disposition ces phrases claires, simples et d'une langue à la fois pure et savoureuse. Ces "divizoù" seront publiés chaque mois dans le Kannadig, avec une pagination spéciale, afin de permettre à ceux qui le désireraient de les réunir plus facilement. Les seuls changements apportés ne concernent pratiquement que l'adaptation de la graphie aux besoins actuels. Nous avons cru cependant pouvoir supprimer des listes de mots isolés que l'on trouvera facilement dans les dictionnaires de M. R. Hemon. Nous nous sommes résolu d'autant mieux à ces menus changements que notre but n'a jamais été de donner un spécimen des publications bretonnes du siècle dernier, mais de fournir aux étudiants le moyen de perfectionner leurs connaissances du breton.

Il va sans dire que si ces "divizoù" apporteront une aide appréciable, ils ne sauraient remplacer un manuel comme celui de M. Hemon, ni un cours comme ceux de Skol Abeozen et Skol Ober. On trouvera ici de très bons exemples de la langue populaire, mais depuis un siècle les besoins linguistiques de l'homme breton ont considérablement évolué et il conviendra de compléter l'étude de ces phrases par la lecture d'un magazine moderne par son esprit comme par sa langue tel qu'Ar Bed Keltiek (21, rue Dixmude, St-Marc, BREST, Finistère-Nord; 10 F par an à verser au CCP RENNES 1907-07.).

PETRA A SONJIT EUS HOR C'HANNADIG ? SKRIVIT DEOMP ! HO KELAOUENN DEOC'H-C'HWI EO ...

LE COIN DU FRANÇAIS

RECHERCHES SUR LES CHANTEURS DE BARZAZ BREIZ .

Les vacances sont toujours profitables pour les chercheurs et les curieux, aussi ai-je profité de mon temps libre pour faire une enquête sur la littérature de notre célèbre Barzaz Breiz que tout Breton digne de ce nom devrait connaître.

Dans les commentaires de ce livre (ad Alan-al-Louarn, édit. 1845, p. 199, supprimé dans les éditions de 1867 et suivantes) est cité le nom d'un certain Loéiz Vourrikenn de la paroisse de Lanhuel-en-Iré, ancien chouan, qui aurait chanté cette ballade à La Villemarqué. Attendu que cette paroisse, que beaucoup veulent confondre avec une commune, n'a jamais pu être identifiée jusqu'ici, il est très facile de conclure hâtivement que le personnage cité n'a existé que dans l'imagination de La Villemarqué.

Heureusement, une trouvaille de notre ami M. R. Gargadennec vint remettre en cause cette affaire. Il exuma du Bulletin diocésain d'Histoire et d'Archéologie (1911 pp. 149, 238, 280) le nom d'un certain Bourricquen compromis dans une affaire de chouannerie et demeurant à Trégourez au lieu-dit La motte (sic).

J'ai donc passé au peigne fin tout l'état-civil de Trégourez et le résultat ne s'est pas fait attendre. Il est mentionné un acte de décès d'un nommé Charles Bourricquen, demeurant à La motte en Trégourez, et la déclaration en est faite par le fils Louis Bourricquen "ayant l'âge compétent", donc plus de 21 ans. D'autre part, les documents du Bulletin Diocésain, qui sont des extraits de police (4 germ. IV/24 mars 1796; 1 prairial VI/20 mai 1798; 14 pluviôse VII/2 février 1799), semblent bien démontrer que Bourricquen fut un chef de chouannerie et pas seulement un simple soldat, malgré les divers prénoms du Bourricquen cité dans le Bulletin Diocésain.

Le Lanhuel ne serait qu'un simple lieu-dit, transcrit par erreur "paroisse" par La Villemarqué, mais l'identité des deux noms, plus les dires du Bulletin Diocésain, démontreraient l'existence effective du personnage trouvé à Trégourez comme étant celui de Barzaz Breiz.

Ne nous hâtons pas de conclure sans preuves formelles, mais n'est-il pas étrange de constater que La Villemarqué aurait "inventé" un personnage qui existait réellement ?

J. GOURIOU

KÊR - VREIZ NEVEZ

D'UR GWIRVOUD gwennidik eo deut goanag kenelourion yaouank Paris, a drugarez da wered efedus gwazva nevez Kêr-Vreiz evit a sell ouzh ar brezhoneg. Aba eo bet savelet meradur start ar vroadelourion o ren hon oaled, ne glever ken net brezhoneg e-touesk ar vrezhonegerion a yae d'ar galleg re alies gwerhall, dre sigasted rak ar c'hallegerion. Klask a ra mui-ouzh-mui ar re-mañ, deuet breñañ ur bihanniver, deskiñ ha komz hor yezh. Gourc'hemennoù d'ar youlerion ! Truez ebet, en enep, ouzh ar c'hallegerion ginviet, pa'z int yaouank dreist-holl. Mard int broadelourion wirion, komz brezhoneg an abretañ ar gwellañ eo o dlead kentañ. Lavarout a ra lod ez int broadelourion, ha ne strivont ket an disterañ da zeskiñ ar yezh vroadel -- pa n'int ket a-enep ! -- ha tro ez eus da grediñ ne demn da netra o broadelouriezh. Komz a-zivout ar yezh a ra lod arall : embann a reont e vezont ouzh he difenn; kelennadurezh ar brezhoneg a c'houlennont, hervez. He deskiñ hag he c'honz ne zeu ket d'o mennoz avat.

HA BOUT EZ EUS an trede rumad ! Ar re a van bañet dirak pep tra a vez graet gant ar werin. Ar re o deus kemeret da uhelvennad an trefod gallekaet euzhus arverret ganti hag a ya diouzhtu d'ar galleg bewezh ma vreutaont war un danvez un tamig gouziek -- mard eo gallus dezho komz war draoù uhel e galleg... N'o deus ket neizet e oa brezhoneg ar werin yezh un derañ er gevredigezh vreizhat : ar gouerion. Marnouzañ ha devre-

zhiñ ar gouerion ne reont ken. Ne welan ket perak e rankfemp-ni, kêriz, o kedvevañ gant hon amzervezh, arverañ yezh ar gouerion vreizhat eus an naontekvet kantved, ha hi benveg ur stuzegzh-pobl damvarv. Kilstourmus eo o enzalc'h ha ne c'hell ket ur broadelour empennañ un hevelep mennoz a ya a-enep da eeunweladur ar genel.

PEURSEVEL ur yezh vrientinel a vezo benveg hor stuzegzh en ur riez vrezhon, setu hor pal deomp-ni, izili yaouank Kêr-Vreiz, evel m'eo hini an holl vroadelourion wirion, hogen ned eo ket difenn ur yezh werinel, skoanet bremañ d'un trefod. Gwastadourion a vennomp bout, ha saverion, ha ned eo ket hendraourion. BEZOMP ar yezh, ni hon-unan, ha diouzhtu, er re hir un amzer ez eus bet kollet endeo gant an dud anyoul.

MAR BOE goveliet ar yezh-mañ gant ar genel-mañ, a-hed an holl rumadoù kent, ha mard eus ganti un neuz a-ziforc'h diouz d'forzh pe yezh arall, un abeg don ez eus: peogwir eo dassked hor bred, dassked hor bedsellad, evel m'eo bet anataet gant ar yezhoniezh arnevez. Un abeg mui da vezo evidomp da arverañ ar brezhoneg a-benn adkavout hor c'heneliezh a-benn sevel ennomp an den brezhon nevez a reno war Vreizh dazont.

TALVOUDUS kenan eo Kêr-Vreiz evit peurseveniñ un hevelep mennad. Ha ni bout harluet, spletus eo hor stad war ur c'hraf da nebeutañ : hon em welout a reomp alies, bep sizhun ha mui a-wezhioù. Dre ober eus ar brezhoneg yezh hon darempredoù, war diforzh pe zanvez, e teu homañ da vout yezh hon empenn. Dre zarauprediñ Kêr-Vreiz hon em gavomp a-gevret aliesoc'h a galz, moarvat, eget lod eus hor c'henensavourion e Breizh, hag i strewet a bep tu.

DONT a ra Kêr-Vreiz d'ur gevredigezh a-ziforc'h o c'hoarvezout ur wezh bep sizhun. Levezonet e vez brezhoneg pep hini gant hini ar re arall; reiñ a ra ar re zesketañ o skiant d'ar re angelenn war ar yezh.

NIVERUS-ouzh-niverus e teu ar re yaouank da Gêr-Vreiz; dre hon oaled eo deut ul lod anezho d'an ensav, rak Kêr-Vreiz he deus graet kalz evit savelañ liannoù padus etrezo, hag em anavout gwell o deus graet an eil re ar re arall. Ra vezo pal Kêr-Vreiz bodañ mui c'hoazh a dud yaouank ha lakaat ar re zizesk da zeskiñ hor yezh. Kêr-Vreiz a rank stummañ Breizhiz yaouank Paris e-keñver brezhonelezh a-benn ober anezho an danvezioù sternataerion a ziouer hor bro. Ra gresko c'hoazh, neuze, an oaled sevenadurel breizhat e Paris he bruderezh davet ar yaouankiz !

Ronan JOLAIS

EM B A N N O Û

-- La seconde session de l'examen élémentaire de SKOL ABEOZEN, à Kêr-Vreiz le 10/10/64, a été un succès pour six de nos compatriotes qui ont ainsi été admis à suivre les cours de la Skol-Etre; l'un d'entre eux a été reçu avec les félicitations du jury. A tous nos bien vives félicitations. Dale'hit mat !

-- La nouvelle année scolaire de Skol Abeozen a débuté comme prévu les 16, 17 et 18 octobre. Nous rappelons les horaires : jeudi, Skol-Izel (débutants); vendredi, Skol-Etre (titulaires du diplôme de Skol Abeozen ou d'un diplôme équivalent); samedi, Skol-Uhel (étude philologique d'un texte moyen-breton). Tous ces cours ont lieu de 19 h à 20 h.

-- Nous avons lu avec plaisir la savante monographie de notre ami R. Gargadennec consacrée à Pont-Croix, dont les bonnes feuilles avaient fait l'an passé l'objet d'une intéressante conférence à Kêr-Vreiz. (En vente, 4 F, Mairie de Pont-Croix, Finistère-Sud).

Bulletin intérieur de Kêr-Vreiz, imprimé par l'association.

En supplément à ce numéro : Divizoù brezhonek ha gallek, 1. Le gérant : R. DRÉAN.

D I V I Z O Û B R E Z H O N E K H A G A L L E K

C O N V E R S A T I O N S E N B R E T O N E T E N F R A N Ç A I S

hervez embannadur 1857 --- Prud'homme, S. Brieg

d'après l'édition de 1857 --- Prud'homme, St.-Brieg

K E N T A Ñ D I V I Z

P R E M I E R D I A L O G U E

An amzer gaer hag an amzer fall; ar pevar
amzer.

Le beau et le mauvais temps; les quatre
saisons.

Penaos e rit-hu, Per ?

Comment vous portez-vous, Pierre ?

Mat, ha c'hwi ? --- Brav-bras.

Bien, et vous ? --- Parfaitement.

Peseurt amzer a ra ?

Quel temps fait-il ?

Amzer gaer a ra.

Il fait beau temps.

Yenoc'h eo hiziv eget dec'h.

Il fait plus froid aujourd'hui qu'hier.

Ar venien a ra vad d'an douar.

Le froid fait du bien à la terre.

Ar glav ivez.

La pluie aussi.

Ne garan ket gwelout barr-arnev e mare ar
gwinizh-du (pe an ed-du).

Je n'aime pas voir d'orage à l'époque de la
floraison du blé noir.

Ret e vezo deomp c'hwezhañ en hor biziad,
rak an amzer zo yen.

Il nous faudra souffler dans nos mains, car
le temps est froid.

Riv (pe anved) am eus d'an zreid.

J'ai froid aux pieds.

Kropet (pe bavet) eo va daouarn.

Mes mains sont engourdies par le froid.

Gwiskit ul loeroù gloan p'hoc'h eus anved
d'ho treid.

Mettez des bas de laine, puisque vous avez
froid aux pieds.

Krommet eo va daouarn gant ar riv.

J'ai grand froid aux mains.

Krog eo an ivin-rev en e zacuarn.

Il a l'onglée.

Kalz a fank zo en hentou.

Il y a beaucoup de boue dans les chemins.

Freskaet eo an amzer.

Le temps s'est rafraîchi.

Steredet kaer eo an neñv henozh.

Le ciel est fort étoilé ce soir.

An amzer zo teñval, du-pok eo anezhi.

Le temps est obscur, il fait très sombre.

Glav stank a ra, glav-bil a ra.

Il pleut à verse, il pleut à torrents.

Ur barr-glav zo bet, gleb-dour on.

Il a fait une ondée, je suis trempé.

Tomn e vezo an amzer hiziv.

Il fera chaud aujourd'hui.

C'hweziñ a ran ken na ziver an dour diouzhin.

Je sue à grosses gouttes.

Gwall-donn eo an amzer.

Il fait très chaud.

Tomn eo deoc'h ?

Avez-vous chaud ?

O ! hag-eñ zo tonn hiziv ! me zo gleb dour-
teil.

Me a yelo d'ho kwelout pa ne vezo ket ken
tonn an anzer.

Skornet eo un dra bennak.

Diskorniñ a ray a-barzh nemeur.

Erc'h a ra.

Ar stêrioù a gresk pa zeu an erc'h da deuziñ.

Rev gwenn zo bet.

Kazarc'h a ra.

Koabrek eo an anzer hiziv.

Redek a ra ar c'hounoul; tizh zo gant ar
c'hounoul.

Brunenn a ra ; kurun a ra; luc'hediñ a ra;
darediñ a ra.

Skoet eo bet gant an tan-foeltr.

Al luc'hed a skaot ar gwinizh-du.

En anzer-nevez e kan al laboused.

En diskar-anzer e kouezh an delioù.

Tremenet eo ar goañv.

Glavek eo bet an hañv.

Kenavezo, Yann.

Kenavezo ar c'hentañ gweled, va mignon.

Yec'hed nat dit, Jobig.

EIL DIVIZ

An evañ hag an dibriñ; an dud ouzh taol; al
listri kegin.

Denat deoc'h, Paol.

Ha deoc'h, aotrou, penaos e rit-hu ?

Gwellaik pa c'hellan.

Me a garfe dibriñ un tamm bara hag amanenn
hag ur fritadenn vioù.

An amanenn zo broutac'het, troet, arneuet.

An anzer zo tonn, an amanenn a vezo tenn da
zont.

Oh ! qu'il fait chaud aujourd'hui ! je suis
en nage.

J'irai vous voir quand le temps ne sera pas
si chaud.

Il a un peu gelé.

Il dégèlera avant peu.

Il neige. / des neiges.

La crue des rivières provient de la fonte

Il y a eu de la gelée blanche.

Il grèle.

Le temps est nuageux aujourd'hui.

Les nuages courent; les nuages s'enfuient
rapidement.

Il fait de la brume; il tonne; il fait des
éclairs; il fait des éclairs de chaleur.

Il a été frappé par la foudre.

Les éclairs brûlent le blé noir.

Au printemps les oiseaux chantent.

À l'automne les feuilles tombent.

L'hiver est passé.

L'été a été pluvieux.

Adieu, Jean.

Au revoir, mon ami.

Porte toi bien, mon petit Joseph.

DEUXIÈME DIALOGUE

Le boire et le manger; à table; les ustensi-
les de cuisine.

Bonjour, Paul.

Bonjour, monsieur, comment allez-vous ?

Aussi bien que possible.

Je mangerais volontiers une beurrée et une
omelette.

Le beurre est rance, échauffé, gâté.

Le temps est chaud, le beurre viendra diffi-
cilement.

N'eus netra mui da zibriñ.

Sinac'h on.

Deomp da verennañ; deomp da yota.

En em lekeomp ta ouzh taol.

Ya, deomp da zibriñ hor pred.

Naon bras am eus.

Bepred e vez digor va c'halon.

Savit d'ar penn uhelañ ouzh an daol.

Tostait, na vezit ket lent da stagañ ganti.

Petra a gavit mat ?

Ne ran forzh petra.

Kig sal pe kig bevin zo ar gwellañ ganeoc'h?

Ar pezh a gerot.

Karout a rit-hu ar vioù alumenn (pe ar vioù fritet) ?

Gwell eo ganen ar vioù poazh-tanav.

Diennañ a rit-hu ho kafe ?

Koavon a fell deoc'h ?

Un dostenn vara ho pezo-hu ?

Grit poazhat avaloù din d'am c'hoan.

Darev eo ar pred-boued.

Un tamm kig bevin ho pezo-hu ?

Ur boued fonnus eo.

Kig maout a garfen gwell.

Amañ ez eus a bep seurt : kig maout, kig leue, kig mokedet, silzig ha gwadegennoù.

Neuz a rit da zibriñ.

Leun eo va c'heusteurenn.

Krapit ar bastell vaout-se.

Terket mat eo diouzh ho plaz ?

Ar fars zo mat ken-ha-ken.

Laezh-kaouled ho pezo-hu ?

Ya, roit din ur gwennegad laezh-kaouled.

N'ho pezo nemet ur gaouledenn hag ul loaiaed laezh glas.

Il n'y a plus rien à manger.

Je n'ai pas d'appétit.

Allons déjeuner; allons manger la bouillie.

Mettons-nous donc à table.

Oui, allons prendre notre repas.

J'ai grand faim.

J'ai toujours bon appétit. (honneur.)

Mettez vous au haut bout (à la place d'

Approchez, ne faites pas la petite bouche.

Que désirez-vous ?

N'importe quoi.

Que préférez-vous, du lard ou du boeuf ?

Ce que vous voudrez.

Aimez-vous les oeufs en omelette ?

J'aime mieux les oeufs à la coque.

Mettez-vous de la crème dans votre café ?

Voulez-vous de la crème ?

Voulez-vous une rôtie ?

Faites-moi cuire des pommes pour souper.

Le repas est prêt.

Voulez-vous un morceau de boeuf ?

C'est une nourriture substantielle.

Je préfère le mouton.

Mouton, veau, viande fumée, saucisses et et boudin, nous avons tout cela.

Vous faites semblant de manger.

J'ai l'estomac plein.

Prenez cette tranche de mouton.

Le trouvez-vous à votre goût ?

Le fars est aussi bon que possible.

Voulez-vous des caillebottes ?

Oui, donnez-moi pour un sou de caillebottes.

Vous n'aurez qu'une caille et une cuillerée de petit lait.

Lakaet ec'h eus-te ar yod e go ?

Diwall na ve panenn pe re danav.

Terket eo pe ne vezo biken.

Distalit diouzh an daol.

Plegit an doubier.

Savit an daol, dastumit al loaioù, likit-i
er parailher hag ar c'hontilli en diretemn.

Sec'hit an daol gant an torchouer.

Deomp d'al liorzha da c'hortoz ma vezo darev
ar boued.

Pep hini a baeo e skodenn.

Ha kalz a goust merennañ ha koaniañ amañ ?

Ne goust ker ker; diouzh an dinell, pemp pe
c'hwec'h real.

Bevet mat e vezer 'ta amañ ?

Mat a-walc'h.

Livirit kentoc'h mat-distailh, mat-diouzhtu.

Petra zo d'ar verenn ?

Soubenn vat, vioù fresk, kig maout pe leue,
silzig, saladenn ha nouspet tra all.

Da goaniañ ne vez ket kement a larjez ?

O ! eo da.

Pe win pe sistr a evit-hu ?

O daou ez eont ganen.

N'oc'h ket figus, me'wel.

Ni a yelo da vale pa en devezo Youenn debret
e walc'h.

Debret hoc'h eus-hu ho kwalc'h ?

Me a ya da zibriñ un tamm boued.

Kemer ur banne da evañ.

C'hweshit an tan ma vezo aozet ar verenn.

O ! abaoe al lein n'eus ket pell ! An dud ne
c'hlaouront ket gant an naon evit gortoz
un nebeut.

It da glask un dorzh vara d'an ti, rak n'eo
ket bras an tamm a chom eus hon dilerc'h.

As-tu fait lever la bouillie ? / claire.

Veille à ce qu'elle ne soit ni fade ni trop
Elle est apprêtée ou jamais elle ne le sera.

Desservez la table.

Pliez la nappe.

Enlevez la table, ramassez les cuillères,
mettez les dans le porte-cuillères et les
couteaux dans le tiroir.

Essayez la table avec le torchon.

Allons au courtil en attendant que la nour-
riture soit prête.

Chacun payera son écot.

Paye-t-on cher pour déjeuner et dîner ici ?

Cela ne coûte pas cher; 25 ou trente sous
selon ce que l'on mange.

On vit donc bien ici ?

Assez bien.

Dites plutôt très bien, à merveille.

Qu'y a-t-il à déjeuner ?

De la bonne soupe, des oeufs frais, du mou-
ton ou du veau, des saucisses, de la sala-
de et autres choses encore.

Le dîner n'est pas aussi copieux ?

Oh, si.

Buvez-vous du vin ou du cidre ?

Je bois volontiers de l'un et de l'autre.

Vous n'êtes pas difficile, à ce que je vois.

Nous irons promener quand Yves aura assez
mangé.

Avez-vous assez mangé ?

Je vais manger un morceau.

Bois un coup.

Allumez le feu pour préparer le déjeuner.

Oh ! il n'y a pas si longtemps qu'on a pris
le petit-déjeuner. Les gens ne meurent pas
de faim pour attendre un peu.

Allez chercher une tourte de pain, car nous
en avons peu laissé après nous.

Deomp da evañ ur banne e ti Laouig.

Evidon-me ned in ket di, rak n'en deus
nemet gwin-skouarn.

Faziañ a rit, kredit se, Laouig en deus
gwin-penn.

Roit deomp pep a werennad win.

Gwin nevez ho pezo-hu ?

Me a garfe kentoc'h ur banne cholori.

D'ho yec'hed !

Da skrin ho kalon !

Roit din ur banne laezh pe ul lommig dour,
mar plij.

Perak e c'hourlonkez evel a rez ? An hik
zo ganez.

An tamm kreun zo aet e toull-enep va gou-
zoug eo.

Evel-se e c'hoarvez goude korfata.

Un tamm zo aet em gouzoug dre an toull gaou.

Na zebrit ket kement a frouezh.

Ar frouezh kriz a zegas kest d'ar vugale.

Re greñv eo ar gwin, likit dour ennañ.

Degasit dour din.

Ne zebran nemet bara segal.

Leinañ a reer peurliesañ e Breizh da sav-
heol; gortozennañ da nav eur, pa vezer
o palat havreg pe o kempenn al lin; me-
rennañ a reer da unnek eur; war-dro teir
eur, an adverenn (merenn vihan); koaniañ
da guzh-heol; azkoaniañ a-wezhioù. Ne vez
azkoaniet, evelkent, nemet da ouel Nedeleg.

Ar Vrezhoned ne garont ket ar bouedoù difonn;
ar pezh a garont ar muiañ eo :

Soubenn avaloù-douar.

Soubenn laezh hag avaloù-douar.

Soubenn ar brignen.

Soubenn ar c'hig.

Allons boire un coup chez le petit Guillaume.
Pour moi je n'irai pas car il n'a que de
mauvais vin.

Vous vous trompez, Laouig a du bon vin,
croyez-le bien.

Donnez-nous à chacun un verre de vin.

Voulez-vous du vin de l'année ?

J'aimerais mieux un coup d'eau-de-vie.

A votre santé !

Grand bien vous fasse !

Donnez-moi un peu de lait ou une goutte
d'eau, s'il vous plait.

Pourquoi manges-tu si gloutonnement ? Cela
te donne le hoquet.

C'est le morceau de croûte que j'ai dans
la fausse-gorge.

C'est ce qui arrive après avoir trop mangé.

J'ai avalé de travers.

Ne mangez pas tant de fruits.

Les fruits crus donnent des vers aux enfants.

Le vin est trop fort, mettez-y de l'eau.

Apportez-moi de l'eau.

Je ne mange que du pain de seigle.

On prend le petit-déjeuner d'ordinaire en
Bretagne au lever du soleil; on casse la
croûte à 9 h, quand on laboure à la pelle
ou quand on prépare le lin; on déjeune à
11 h; on collationne vers trois heures;
on dîne au coucher du soleil; parfois on
soupe. Mais on ne soupe habituellement
qu'à la fête de Noël.

Les Bretons n'aiment que les mets substan-
tiels; voici ceux qu'ils préfèrent :

Soupe aux pommes de terre.

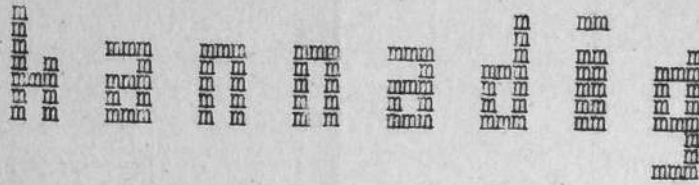
Soupe au lait et aux pommes de terre.

Soupe au gruau.

Soupe grasse.

Stagadenn da gKannadig Kêr-Vreiz.

<u>Soubenn ar fav.</u>	Soupe aux fèves.
<u>Soubenn ar piz.</u>	Soupe aux pois.
<u>Soubenn vlong, soubenn al lard-teuz.</u>	Soupe au saindoux.
<u>Soubenn ar jaodel, soubenn an ognon.</u>	Soupe à l'oignon.
<u>Soubenn a chodel dre laezh, dre an dour.</u>	Soupe faite de lait ou d'eau qu'on jette sur du beurre roussi.
<u>Fars gwinizh-du.</u>	Fars de blé-noir.
<u>Fars gwinizh.</u>	Fars de froment.
<u>Fars breset.</u>	Fars de froment avec sucre et oeufs.
<u>Fars darbod.</u>	Fars fait dans la poêle.
<u>Yod kerc'h, yod silet.</u>	Bouillie d'avoine.
<u>Yod gwinizh.</u>	Bouillie de froment.
<u>Yod gwinizh-du.</u>	Bouillie de blé-noir.
<u>Yod segal.</u>	Bouillie de seigle.
<u>Yod kistin.</u>	Bouillie de châtaignes.
<u>Koad brignen.</u>	Bouillie de gruau.
<u>Kouign yod.</u>	Gâteau de bouillie.
<u>Krampouezh.</u>	Crêpes.
<u>Fouas.</u>	Fouaces, craquelins.
<u>Bara fresk, kreun, minvig.</u>	Pain frais, croûte, mie.
<u>Bara tomm, diazez.</u>	Pain chaud, rassis.
<u>Bara gwenn, bara gwinizh, bara segal.</u>	Pain blanc, pain de froment, pain de seigle.
<u>Bara segal-winizh, bara heiz.</u>	Pain de seigle et froment, pain d'orge.
<u>Bara brazed.</u>	Pain fait de plusieurs espèces de céréales.
<u>Bara tiegezh.</u>	Pain de ménage.
<u>Bara caled, bara ludu.</u>	Pain cuit sous la cendre pour les enfants.
<u>Bara-choanenn.</u>	Pain en miche.
<u>Un dorzh vara, ur guchenn vara, ur vouchenn vara.</u>	Tourtes de pain de diverses grandeurs.
<u>Ur gouign-vara.</u>	Pain-gâteau.
<u>Boulc'h, tamm boulc'h.</u>	Entamure.
<u>Gwin ruz, gwin gwenn.</u>	Vin rouge, vin blanc.
<u>Gwin nevez, gwin kozh.</u>	Vin nouveau de l'année, vin vieux.
<u>Sistr.</u>	Cidre.
<u>Dour-irin, piketez.</u>	Picquette.
<u>Gwezwin.</u>	Petit vin.
<u>Gwin ardant.</u>	Eau-de-vie.

Niverenn 4

Miz kerzu 1964

KÊR-VREIZ — Oaled sevenadurel breizhat e Paris, 43, rue Saint-Placide, Paris, 6e. CCP
5356 83 PARIS — Digor bep sadorn etre 16 h ha 20 h. Ouvert le samedi entre 16 h et 20 h.
(Kentañ sadorn ar miz, digor da 17 h. — Premier samedi du mois, ouvert à 17 heures.)

p e n a o s e v o e k r o u e t k ê r - v r e i z

GWECHALL-gozh, tregont vloaz zo ha nuioc'h zoken, e oa endeo e Paris kevredigezhioù o pleustrin war Vreizh hag he c'huñemoù a bep seurt : yezh, gwerinoniezh, lennegezh, arboellerezh, h.a., h.a.; e penn ar c'hevredigezhioù-se : SAV ha Nevezadur.

BEZ'eo da ivez meur a strollad o vodañ a-wechoù Bretoned zo, met seurt strolladoù a c'hellfemp ober anezho "Sociétés de gueuletons" e galleg.

UN ERA vantrus, siwazh, paotred SAV, Nevezadur, h. a. e veze ret dezho kavout bod en ur c'hafedi, dalc'het gant ur c'henvroad evel-just. Eno e vezent gouzañvet kentoc'h eget degemeret (ne oant ket klianted vat !). Setu evit petra, ur Breizhad kalonek hag emroet bras, A. Gwilhou e anv, a reas e vennoz da feurmiñ ur sal, ur sal ma vefe bezañ graet enni bodadegoù ar c'hevredigezhioù breizhat, ar skol vrezhonek hag all.

NAG UN DEZD kaer ! Kaout ul lojeiz a vefe ar wir Vretoned er gêr, en o zi, e-lec'h ma vefent o mistri eus an eil penn d'ar bloaz d'egile, hep na vefe sellet a-gorn outo... p'azent ouzh ar banne !

A. GWILHOU, skoazellet gant an Dl. An NAER, a zeuas a-benn eus e daol derou ar bloaz 1938. Sal Kêr-Vreiz a-vremañ n'eo ket gwall lorc'hus. E niz o'hweñter 1938, avat, e oa kalz gwashoc'h ganti : peder moger noazh, ur planchod fall e stad ha lous ur scuezh, un doenn ken fall all. Paotred SAV, Nevezadur ha meur a hini all a ran- kas labourat tern ha peanuis, gant o divrec'h ha gant o yalc'h a-benn ober eus Kêr-Vrei-

ul lec'h ma vefe plijus mont di.

KOULSKOUDE, ne oa ket a-walc'h, ober eus Kêr-Vreiz ur "brezhonegva", setu ar pezh a oa uhelvennad he renerien. E-pad meur a vloaz, daoust da zarvoudoù mantrus e c'helljod lavarout e voe tizhet ar pal. Betek dibenn ar brezel, Kêr-Vreiz a zellezas an anv a vez lennet war an daolenn o skeiñ war ar straed Saint-Placide : Ti ar brezhoneg. Ar skol vrezhonek a reas berzh, arnodennoù an Trec'h Kentañ hag an Trec'h Meur zo bet ha meur a ezel a yeas ar maout gantañ.

ECHU ar brezel, SAV ne oa ket mui anezhañ; an traoù a voe disheñvel. Rennerien Kêr-Vreiz, hag i Breizhiz c'hredus, ne oant ket bepred brezhonegerien. En o spered kudennoù an arboellerezh hag ar politikerezh a zalc'he al lec'h kentañ... hag ar brezhoneg da heul. Evel-se e weled yezh ar vro o kilañ dirak ar galleg.

DRE eurvad, aba c'hwec'h miz, e seblant an traoù o treiñ war an tu mat en-dro. Brezhonegerien wirion zo e gwazva Kêr-Vreiz a-vremañ. Ha zo muioc'h, izili yaouank paotred ha merc'hed desket ganto yezh o bro, zo aet da vrezhonegerien distagellet mat. E berr gomzoù, ar galleg eo ha zo o kilañ tamm ha tamm dirak ar brezhoneg. N'eo ket echu ar stourm, war an hent mat emamp, avat.

Lucien CHALIER

13/11/1964

T A B O U L I N A D E G A R C ' H E F I E R . . .

KLOZAN a ra ar bloaz.

DAOUST n'eo bet kresket niver izili Kêr-Vreiz, hag he c'hef kennebeut all, aon hon eus rak ar mizoù dre na sav ur gudenn : aozañ hor sal gozh. Treut e oa he yalc'h warlone ha re nebeut a vadoberourien zo war-dro bremañ c'hoazh.

Al leuc, an tredan, ar c'hempennerzh, al levraoueg, &a. : war be du kregiñ gant al labour ?

MET, Kêr-Vreiz zo anezhi ur gevredigezh sevenadurel dieub. Dezhi e oa ober ar striv kentañ e sell da reiñ da c'houzout e oa bey hag oberiant. Ur follennig zo difluket, a reer "Kannadig Kêr-Vreiz" anezhi. Ur c'hentañ dispign diziouerus e oa, net e fell d'ar c'hannadig-mañ bevañ, mont brasoc'h-bras zoken, ha ret eo dezhañ, anat, kaout un arc'hantroll. Fiziañs hon eus en anzer da zont hag e vezo graet ar peb all, goustad narteze, net e kentel.

EVIT eeunaat labour hor c'honter, den gredus hag enroüs-bras, an Ao. L. Chalier, e vezo krennet ar bloavezh-merat d'an 31 a viz kerzu. A-benn kala-genver e vezo ho skodenn derou-mat Kêr-Vreiz. War c'hed deoc'h e vezo ar c'hartennoù nevez-flamm. Meur a gartenn, moulet e liv ruz, zo re an izili madoberourien...

KOULSKOUDE, gant ma ve diaes da dud zo nevesaat o c'hartenn evit abeg pe abeg, ni o fed, kasent dimp, nar plij, ul lizher !

SETU ar ger-stur, neuze : leuniañ ar c'hef, dimp da c'hallout kaout ar-c'hant da zispign evit Ti ar brezhoneg, evit ar brezhoneg. Bezit hep aon : un den pizh eo ho teñzorier, dispign ebet ne vezo didalvez.

HA BREMAN, selaout taboulinadeg ar c'hefier :

Sonn, prest ? War-raok ... paeit !

Rafael DREAN

Izili oberiant : 20 F; madoberourien : 50 F. ^{Teñzorier.}

A - B E L E C ' H E O E T E U A R S T E R E D

NEVEZ ZO eo envodet e Hamburg 1300 steredoniour deut eus pevar c'horn ar bed da Gendalc'h Etrevroadel ar Steredoniezh. Klask a reont kenurzhiañ, derunnañ ha kevazasaat an arlakadennoù ha zo o fal stlenniñ* ganedigezh, buhez ha marv ar stered.

E-KERZH an dek vloaz tremenet eo bet deklieset gant ar steredoniourion e-c'honad argantvezadus* an alvez*. Destlennet* eo bet da gentañ ez oa kalz pelloc'h ar sternivlennoù eget na greded, ha tu ez eus bet da gavadenniñ korfoù oablel pell espar. An hini pellañ, betek henn, ar "Quasar" 3 C 147 zo 5,3 nilmilion bloavezh goulaoudreug ac'hanen. Ha klevet ez eus bet oablskinerezed all hag a c'hell bout kalz pelloc'h.

Pe oad eo an alvez ? Steredoniourion zo a gav dezhe n'en deus oabl ebet. Chom a ra heñvel outañ e-unan hag an danvez ennañ a vez dibaouez oc'h engrouiñ hag o vont da get. Darn all a gred ez eo tec'hadeg ar sternivlennoù arouez un arledanaat diwar ur von-~~anvezenn~~ doues-dreist. Hervez un trede lod e tremen an alvez a bep eil eus an arledanaat d'ar strishaat. Diaes kenan eo ober un dibab.

AR STROLLADOÛ-stered, koulskoude, eo bet kavet dezhe o oad. An hini koshañ anavezet a ve ar strollad M 88, ha zo dezhañ 30 nilmilion bloaz.

BUHEZ HA MARV AR STERED

DIWAR valkennoù hidrogen, a-zileizh en ec'honder, eo en c'han ar c'horfoù oablel. Diwar dreiñ e kenstrisha ar malkennoù-se, ar wrez o kreskiñ en o c'hreiz. Pa vezont un toullad dereziou gwrez ez enaou ar sterenn, evel ur vombezenn A, eleze ez endeuz enni an atomennoù hidrogen, o vont da helion, en ur zaskor grenn. Er prantad-se eo ar sterenn ur sterennan wenn hañval ouzh hon heol.

A-C'HOUDE, un nebeut nilmilionoù pe zeknilmilionoù bloaz ez en gav koc'hionet kreizenn ar sterenn gant an helion. An dro-voullenn a grog an tan enni, hag en ur vont war arledanaat e teu ar sterenn da vout ur ranzez ruz.

WAR-LERC'H se e tanvez ar sterenn al ludu diwar ar c'hentañ pulluc'hidigezh, an helion, da genderc'hañ danvezennoù ponneroc'h evel ar c'harbon; enteuzet e vez d'o zro an danvezennoù-se o vont da zanvezennoù arall, ponneroc'h bepred. E-keit-se ez a atav war donnañ, seul na'z arver heloskoù ponneroc'h; silwink-oc'h-silwink e teu da vezañ ur sterenn dalnek, ur gefeïdem : hag, a-greiz-holl, e tibenn ur skeuliad enteuzidigezhioù derc'hanel* ez entarzh ar sterenn enni hec'h-unan, e kouezh en he foull. N'eo mui met ur sterenn varv, karnet ha doues dis, ur sterennan wan.

A-WEZHIOÛ avat, pa van c'hoazh un tolzad bras a-walc'h, e c'hell degouezhout gant un diwez skedusoc'h. E-kerzh n'ennañ o kenderc'hañ danvezennoù ponner e c'hoarvez a daol trumm un dastarzh a-steud, ur skiridigezh, heñvel ouzh ur vombezenn A, hag a entan ar sterenn a-bezh. Ur c'hournevezenn pe "supernova" eo a flamm en ec'honder, heñvel narteze ouzh steredenn vBetleem, bremañ zo hogos daou vil bloaz. Trevannet e vez en ec'honder parzh diavaez ar sterenn e-keit na tisac'h ar greizenn gwashoc'h eget hini ar sterennan wenn. He-velep ster a zevann grenn kement ha kant milionoù a heolioù. Euvret e vez an elektron gant ar proton, ken ne van mui eus an danvez met ur yoc'had neutronennoù; ganet eo ar sterenn neutronek. Ret añzav, avat, n'eo honañ met un arlakadem.

NE C'HELL ket bezañ gwelet war an Douar. Ne dlefe devannañ hevelep stered met skinoù X hepken, hag ar re-nañ a vez ervezet* gant an aergelc'h; n'eus ket da grediñ enta e vent argantvezadus eus an Douar. Dre fuc'helloù, e-maez an aergelc'h avat eo bet kavadenet hevelep ganerioù-skinadoù en ec'honder. Padal, unan eus perzhioù ar sterenoù peuz-varv a rank bezañ an diwelusted. Strishaet ken n'eo daspugnet enne un tolzad par da hini an heol en ur voullenn, an dreuskizenn anezhi a-is d'ur c'hilometrad, e c'hoarvez enne gweredoù kelc'hdreñ na ne c'hell mui devannad ebet dont er-maez dioute.

DASORC'HIDIGEZH AN HIDROGEN

A-UNAN gant ar stered, enta, e varv an danvez. Penaos neuze e chom kement a hidrogen en alvez ? Darn a gred emañ an diskoulm gant ar c'horfoù "QUASSAR" (Quasi-stellar-objects). Devannañ a reont, ken e gouloù gweladus, ken e skinadoù arall, kant kement gremm hag ur sternivlenn voutin. Koulskoude, heñveloc'h int ouzh stered eget ouzh sternivlennoù. Hervez an arlakademoù e vefent sternivlennoù war darzh, fornezioù alvezel burzhudus, a vez adc'hanet enne an danvez.

SED an ardivinkad emeur o klask destlenñ.

Erwan GWEGEN

Gerioù n'int ket anavet gant an holl : alvez g. -ioù, egor pederment ar fizik arnevez.-- argantvezadus (eus argantvout "merzhout, merzhadenniñ", hBr. ercentbidi) "(tra) a heñ bezan merzhet gant hentenoù ar ouezoniezh". -- derc'hanel db. kevramn-greiz un atomenn.-- destlenñ v. "diskouez anat, prouiñ ez-ouezoniezhel", sl. hBr. (gur)stlin.-- ervevezañ v. "mont da get dre vevezerezh". -- stlenñ v. "lavarout anat", sl. destlenñ. Ar gerioù diaes all a vezo kavet e-barzh Dafar 63 (Preder, 51-52).

BATTERIES DE CAISSES . . .

L'ANNÉE se termine.

BIEN que le nombre des adhérents de Kêr-Vreiz ait augmenté et que sa situation de caisse se soit un peu améliorée, nous avons peur des frais, car un problème se pose : il faut aménager la vieille salle. La bourse de Kêr-Vreiz était bien plate l'an passé et encore maintenant nous avons trop peu de membres bienfaiteurs.

Le plancher, l'électricité, l'aménagement, la bibliothèque, etc. : par quel bout commencer le travail ?

MAIS Kêr-Vreiz est une association culturelle libre. C'est elle qui devait faire les premiers efforts pour faire savoir qu'elle vivait et agissait. Une petite feuille est éclosée, qu'on appelle "Kannadig Kêr-Vreiz". C'était une première dépense inévitable, mais ce bulletin veut vivre, et même s'accroître; il lui faut donc un budget. Nous avons foi dans l'avenir et tout le reste sera fait, lentement peut-être, mais à temps.

POUR simplifier le travail de notre comptable dont on connaît le zèle et le dévouement, M. L. Chalier, l'année administrative s'arrêtera au 31 décembre. Pour le nouvel an, votre cotisation sera les étrennes de Kêr Vreiz : des cartes nouvelles vous attendent. Beaucoup de cartes, imprimées en rouge, sont destinées aux membres bienfaiteurs...

NÉANMOINS, si, pour une raison ou l'autre, certaines personnes avaient de la difficulté à renouveler leur carte, nous les prions de nous adresser un mot.

Voici donc le slogan : remplir la caisse, que nous puissions disposer d'argent pour la "maison du breton", pour le breton. N'ayez nulle crainte : votre trésorier est un pingre qui ne dépensera rien en vain !

Or ça, oyez les batteries de caisses :

Sonn, prest ? War-raok ... paeit !

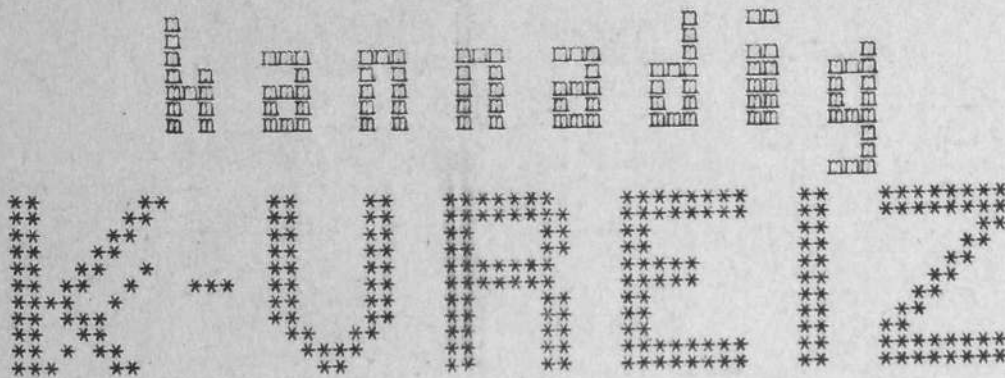
Rafael DREAN
Trésorier

Membres actifs : 20 F; membres bienfaiteurs : 50 F.

Le samedi 19 décembre à 18 h, conférence de M. MAINGOURD, sur Anne de Bretagne, avec débat.

Imprimé par Kêr-Vreiz.

Le Gérant : R. DREAN.

Niverenn 5

Miz genver 1965

~~~~~  
**KER-VREIZ** -- Oaled sevenadurel breizhat e Paris, 43, rue Saint-Placide, Paris, 6<sup>e</sup>. CCP  
 5356 83 -- Digor bep sadorn etre 16 h ha 20 h. Ouvert le samedi entre 16 h et 20 heures.  
 (Kentañ sadorn ar miz, digor da 17 h --- Premier samedi du mois, ouvert à 17 heures . )  
 ~~~~~

bloavezh nat

Bloavezh nat, va zudoù ker,
 Ha levez e pep kêr !
 Da baotred ha merc'hed Breizh,
 Traoù war an daol, hag e-leizh !
 Anduilh, stripoù ha kig moc'h
 Ha farz-forn 'leizh ho tivoc'h.
 Boutailhadoù -- hep tamm droug --
 Da zigrazañ toull ho koug,
 Ti dilogod 'hed ar bloaz,
 Bec'h d'ar razhed gwashoc'h-gwañh.
 M'hoc'h eus arc'hant, lirit nat
 N'afent prestik d'o c'hrignat.
 Bezant dinec'h ar re n'eus ket
 Paouroc'h 'vit dec'h ne vint ket.

Bloavezh nat ha bloavezh laouen,
 Seder 'vez ur c'hof diroufenn.
 Gwelet 'n eus bet e Landerne
 Ober tro an Eginane.
 Ur paour a zeue war e lerc'h
 Un azen gant e sac'had kerc'h,

Div baner gantañ war e choug
 Da zastun gwestell ha kig bouk.
 En ti-mañ-ti al loen mut
 A bake traoù mat gant an dud.
 E Montroulez e welis c'hoazh
 O c'houl kalanna Cham ha Soaz,
 Ha bremañ, kerent, deut va zro,
 Me a ray ivez, p'an eus tro,
 Mar plij ganit, moereb Anna,
 Reiñ din-me va c'halanna.

KERLANN

(Bet embannet war Al Liamm, 6, 1948)

KELEIER

--- Anna-Vari LE GOUDIVEZE hag Iffig COCHEVELOU zo bet eureudet d'an 19/12/64 e penniliz Alre (Bro-Ereg). Hor gwellañ gourc'hemennoù d'an dud nevez.

--- Izili Kêr-Vreiz o deus sachet ar maout e Kenstrivadeg ar Sonerien e Gourin, (27 a viz gwengolo 1964) :

Biniou bras : Alan COCHEVELOU (2^t priz),

Biniou kozh : Mikael PREMORVAN, rener Nevezadur, ha Yann POTARD.

Meuloudi d'hor sonerien a ra enor d'ar vro.

--- Le 19 décembre, M. MAINGOURD a donné à Kêr-Vreiz une conférence sur Anne de Bretagne. Le conférencier a su dégager avec maîtrise et clarté l'évolution politique de la dernière souveraine bretonne et a brillamment montré qu'elle n'était nullement cette jeune fille romantique avant la lettre s'amourachant de deux rois de France qu'une certaine "histoire" savamment "orientée" voudrait nous dépeindre, et que tout au long de sa vie elle n'eut qu'une seule pensée : la sauvegarde de l'indépendance de notre pays. Au cours du débat qui suivit, les interventions des auditeurs prouvèrent que le jeune conférencier avait vivement captivé l'assistance.

--- D'ar sadorn 16 a viz genver 1965, da 18 h, an Ao. Yann KERLANN a gonzo diwar-benn ar c'hoariva brezhonek. Displeget e vezo pennadoù tennet diouzh oberennoù Youenn DREZEN. An holl vrezhonegerien zo podet a galon laouen.

--- Gant keuz hon eus klevet keloù eus marv an Ao. Dr. Herve DELAPORTE. Pediñ a reomp e re degener hor gourc'hemennoù a gengañv. Karout a rae Breizh.

--- Trugarekaat a reomp ar c'helaouennoù o deus embannet pennadoù bruderezh evit Kêr-Vreiz ha dreist-holl an Ao. Roparz HEMON evit e gonzoù hegarat war Ar Bed Keltiek, kerzu 1964, an Ao. Drouiz-Meur Eiler evit e notenn en Tribann 38, hag an Ao. Klerg evit e evezhiadennoù e Barr-Heol 41. Atav'e vezimp dorn-ouzh-dorn gant nerzhioù bev Breizh a sell kalonek ouzh dazont hor pobl e-lec'h huanadiñ war-lerc'h hec'h anzer dre-menet.

--- Nous serions heureux d'accueillir dans notre "Coin du français" des articles de nos compatriotes francophones. Ils semblent malheureusement moins nombreux que les écrivains bretons.

--- Pep embann evit ar C'hannadig a zle bezañ kaset a-raok trede sadorn ar miz. Toute communication pour le Kannadig doit être adressée au plus tard le troisième samedi du mois précédant la publication.

a n n e v e z c ' h e r i o ù e b r e z h o n e g

WAR-LERC'H embannidigezh pennad hor c'heneil R. JOLAIS war 3e niverenn ar C'hannadig, e tegemerenn ul lizhor hegarat digant unan eus hor gwellañ brezhonegerion. Hegarat am eus lavaret, ha padal ne oa ket evit mirout a rebechiñ traoù zo ouzhip : "Dis- plijet a-walc'h ez on bet gant pennad JOLAIS. Perak bountañ ar re yaouank war un hent skoasellek evel-se ? ... War zigarez ma vint barrek da ober gant gerioù evel gwered, gwaz-va, arverañ, e kavo dezho ez int c'hwilien, evel-just ! Dav e vefe lakaat da heul pep pen- nad ur roll-gerioù da ziskleriañ ar gerioù-se ! Dec'h da noz e c'hoarzhe an Ao. B. en ur lemm ar yezh-se, ha na gompren ket zoken ! ... Gwelout a ran ez on erru kozh, hag evel ma lavaran a-hand-all, n'on ket mui eus amzer ar re yaouank -- hag ar re yaouank a gav ez on kozh-kozh --, ya, kozh-Noe ! Setu perak moarvat ez eo disheñvel va menzioù war ar yezh diouzh menzioù ar re yaouank a ra war-dro ar yezh."

NE GAV KET din e ve re gozh va c'henskriver, pell ac'han, hag al labour a gas da benn dizehan evit hor yezh a ziskouez anat emañ en e vleuñv. Ken gwir all eo, a- vat, e krogas gant ar stourm brezhonek p'edo Gwalarn oc'h adneveziñ gallusterioù hor yezh hag o krouiñ ur yezh lennegel gwirion m'edo an trefoedachoù oc'h ober o freuz hag o reuz hag al "lennegezh" o lakaat al lemmenion mervel diwar an enoe gant he c'hoñchennoù divlas hag he "barzhonegoù" (mar gallan ober gant an anv-mañ evit hevelep rimadelloù !) divarzhoni. An Ao. Hemon ha "skol Walarn" o deus uhelaet hor yezh betek he lakaat da vezañ, evit ar Vrezhonek lennek, ur benveg lennegel espar, ken e hañvale dezhe e c'halle chom difiñv evel-henn e-pad un hir a amzeriad.

HAG en-wir, rak, pa sellomp ouzh al lennegezh a-vremañ, lakaomp, da sk., cuzh romantoù ha danevelloù Youenn Olier, e verzher n'eus ket un diforc'h bras etre yezh hemañ hag hini e ziaraogerion eus "skol Walarn" : yezh Olier, a rebecher outi a-wezhioù -- hag a-dreuz peurliesañ -- puilhentez he geriaoueg ha dibaoed troioù-lavar zo, n'eo nemet heuliad yezh Walarn astennet emañ hag ahont gant an ober muioc'h gant teñzor re zianav ar gwenedeg ha brezhoneg Kernev. Chom a ra tost ouzh prezeg boutin ar brezhoneg evel ma teuas betek ennomp a-dreuz pevar c'hantved a ziouiziegezh, skarzhet hepken eus an euzhusañ amprestadennoù diwar an arallvroeg (plijout a ra din ober gant ar ger-mañ evel ma ra Euskariz gant erdera !) hag o skeudenniñ gwellañ ma c'hell an ezhommoù nevez.

MET, eme Jolais, "ne welan ket perak e rankfemp-ni, kêriz, o kedvevañ gant hon amzervezh, arverañ yezh ar gouerion vreizhat eus an naontekvet kantved". Ha reizh eo, ar gerioù pergen am eus islinennet a-zioc'h. Emaomp o kedvevañ, eleze o ren hor buhez kejet strizh gant hor c'henvuhezidi hag an holl gudemmoù a sav diwar un hevelep kenvuhez. Tu a ve, marteze, da hirvoudiñ ha keuziañ pa sellomp ouzh ar bed foll a red en-dro dimp, ha dont da sñjal en amzer gozh ma veze kehelet holl vertuzioù mab-den... Dinevetaet eo hon amved hag ar gwerzhioù kent zo aet da get. Pe gentoc'h, un nevetadur en deus krouet a-nevez : hini ar ouezoniezh hag ar c'halvezerezh. Ne gomzer ket ken eus kendalc'husted ar ploueziad, eus haelled ar soudard, eus deoliezh ar beleg, hogen eus kenderc'husted al labourer, eus mailhoni ar c'halvezour, eus dreistimbroud ar gouiziegi; ne vez ket anv ken eus onestiz divrud an dud vunut nag eus brokusted an dudjentil, hogen eus aezderioù ar werin hag eus skrapellapi ar bolitikerion... Hevelep kemmoù a c'haller keuziañ dezhe, o nac'hañ ne c'haller ket forzh penaos, na kennebeuf al levezon o deus war forzh petore yezh.

DA SKOUER, al "lennegezh onest" a vleunias betek an heug e Breizh pemgont vloaz zo a yel da get ha ne vezo keuziet dezhi gant den; al levrioù devot diniver a reas kement evit miridigezh ar yezh gwezhall ne gavint mui prener ebet (pezh skouer hini troidigezhioù -- ha ken kaer padal ! -- ar Vibl gant Klerg-Glanndour, o chom a vern e ti an embanner !); ar romantoù lennegel gwirion a vez dilezet evit komikoù pe danevelloù gudulus (sellit, e Bro-C'hall, ouzh ar romantour J. Laurent o werzhañ, marteze, 3000 skouerenn eus e oberennoù lennegel, met 200 000 hag ouzhpenn eus a ra eñ e-unan "littérature alimentaire" hag a sin C. Saint-Laurent...).

MET ur c'henn a vezo dreist-holl evit a sell ouzh al levrioù skiantel ha kalvezel. A-raok ar brezel diwezhañ e tigoras Meven MORDIERN d'ar brezhoneg ervenn ar yezh skiantel : adlennit, da skouer, kentañ levrenn e Istor ar Bed. Amañ né gavot hini eus an "troioù-lavar saourus" a blije kement d'ar rannvroelerion hag a veze evel arouez ar "brezhoneg yac'h". Yac'h-pesk eo koulskoude yezh Meven Mordiern, bet adwelet ouzhpenn gant an Tata VALLÉE e-unan, met ar c'hudennoù a zisplege eno n'o doa mann da welout gant sasunded ar c'hoñchennoù ha sorbiennoù gwrac'hed, na kennebeut gant kaerder eeun ha livus danevelloù pe varzhonegoù R. Hemon. Ar resisted a veze klasket gantañ da gantañ, evel e pep yezh skiantel.

NEOAZH, lennegel e chome c'hoazh yezh Meven Mordiern, rak e bal ne oa ket sevel levrioù skiantel rik, levrioù ledañ-deskamant kentoc'h, ne lavaran ket. Un hent en deus digoret, met an erv nevez, ar re yaouank a-vremañ — ha zoken tud war goshaat evel ho servijer ! — o deus meizet ne c'halle ket Breizh chom er-maez eus o anzervezh, hag e oa ret mont pelloc'h ha kompezañ an hentoù evit ar re a zeuy war hol lerc'h hag o devoù da eztaolennañ holl ezhonnoù o romziad e brezhoneg, eleze, da gantañ penn, o devozo da gas da benn o studioù e brezhoneg hepken (mar fell dimp adsevel Breizh, da nebutañ). Ac'han levrioù evel Bevoniezh Arzel Even, Geriadur a Gorfadurezh abAnna, ur studi a vannouriezh gant ur peanv dedennet gant ar riñvelloniezh, ac'han dreist-holl embregerezh SADED hag embannidigezh e zDafar 63, ur skrij o gwelout evit paotred al Lennegezh...

GWERED, petra eo se ? Euzhuset tra an aerdreizhidell evit saout ar vro ! Pelec'h emamp o vont gant un egorenn n-ment pa vezomp ken nec'het endeo gant toir mont an ec'honder euklidek boas ? Biskoazh Pipi Gouer ne voe chalet gant kevandalc'h e labour ! Ha pe laz da garabasenn an Ao. Person mar bez "kevreizh un argemmenn d'un argemmenn all pa vez dezhi ur werzhad evit pep gwerzhad eus an argemmenn all" ? Ya sur, met gwered ar ponnerder war ar c'horfoù" n'eo ket hepken e ober, e labour nag e efed, ur meizad resis eo o termenañ ar gwellañ a c'haller ur savelenn fizikel (ha n'eo ket ul "lezenn" rak ar Reizh n'en deus mann da ober anañ daoust da ziresisted ar ger en arallvroeg !); met aerdreizhidell a verk spis "monedone ar marc'hadourezhioù, ar veajourion, &a., dre an hentoù-nij"; met un egorenn a hañval din bezañ ur ger gwelloc'h ha spisoc'h ha brezhonekoc'h eget forzh petore gallekadur tennet diouzh an arallvroeg "variété linéaire à un nombre quelconque de dimensions" na rank ober gantañ nep krennard bennak a zesk arlakadenn an ataladoù kentañ derez e klas terminal al liseoù; met kevandalc'h zo ar gwellañ stumm a c'hallfed reiñ da veizad ar "mirout anterin", &a. &a.

MAT, emezevo paotr al Lennegezh, met mont betek krouiñ 1700 ger bep blaz ! Pebezh "hebreeg" evit ar paour kaezh brezhoneger ! Ne vezin ket evit lenn hiviziken kement a vez skrivet e brezhoneg ! --- Da gantañ, n'eus ket bet krouet 1700 ger : 1650 anezhe zo anavezet o elfennoù ganeoc'h, war bouez nebeut, pe zoken en o fezh, hag an Dafar ne rejont nemet spisaat o ster, reiñ dezhe ur ster resis a c'hello klotañ gant redi ur yezh skiantel. Ur skouer ? Kemeromp tolz, Vallée a ra gant tolzenn evit treiñ "masse", p. 453, hag evit treiñ "volume", p. 791. Hag heñvel eo an daou veizad-se evit ar mousig a sav poelladennoù eeun e c'hwec'hvet klas e lise ? Hag heñvel eo evidoc'h, paotr al Lennegezh, "tolzenn" ul litrad laezh ha "tolzenn" ur c'hilogramm avaloù-douar ? Ret e oa dibab. A-did e vez graet an dibab a-wezhioù pa hañval peurvesket ster ar ger "brezhonek bev"; amañ ez eus bet dibabet tolz, war-lerc'h bezañ studiet aketus sterva ar ger, evit "ar c'hementad danvez a zo en ur c'horf, diegi ur c'horf ouzh al loc'hañ", hag ec'honad, deveret eeun eus ec'hon, evel an anv hollek o termenañ ar meizad a c'houzisplegit pa gomzit eus "ul litrad laezh", da sk. Ha peogwir emañ amañ gant tolz e stagin un notennig ouzhpenn : ar ger-mañ ne gaver ket en 2^t embannadur geriadur Br.-Gl. R. Hemon; e gavout a reer en 3^e embannadur avat, bet embannet war-lerc'h an Dafar, met gant ar ster "volume (d'un corps, etc.)", tra na weler c'hoazh ar sottoni sturyezhouriel "tolzenn ... masse ... volume"... An Ao. Hemon ne ziskouezas bis-koazh kalz a zafant evit ar skiantoù, anat, met nat e ve dezhañ soñjal e vez arveret e c'heriadurioù gant tud estr eget lizheradurourion douet... ha ne c'hell un hevelep enzalc'h met touellañ ar re wellañ e-touez an dud yaouank a fell dezhe ober eus hor yezh ur bevveg resis azas ha kenstag.

CHOM a ra neuze un hanter-kant ger bennak a c'hell bezañ diaes evit unan bennak na anavez ket ar brezhoneg-kremn pe ar brezhoneg-kozh. Ha diaes eo evit ur "brezhoneger a-vihanik" o deskiñ p'o deus an nevezvrezhonegerion desket miliadoù anezhe ? A-hend-all, n'eo ket nevez an ton nag ar ganaouenn ! Pet barrikennad sotonioù a glevas gwezhall Vallée-Ernault-Mordiern pa gredjont adober en o Sketla gant "gerioù kozh" o doa kavadenmet e krennvrezhoneg ? Ha neoazh, an holl c'herioù-se, aet da get pe miret en ur geriadennig hepken, a vez graet gante hiziv, dic'houez dezhe a-wezhioù, gant tud nevez ar "brezhoneg bev". Skouerioù ? Setu : derou, diwez, yezh, gwerin, prederi, poellad, goanag, keflusker, diougan, koskor, kevriñ, &a ! Kembraegadurioù heugus evel arverañ, eneze. Ha petra eo dic-gel, awen, anv kadarn, alarc'h, aberzh, &a., &a. ? Souezhet eo bet an dud, moarvat, ar wezh kentañ na voe graet gante, met hiziv, den ne gredfo tourel "yezh" d'ar blotoù evit ober gant "lañgaj" ar "brezhoneg bev", sanket don int er yezh hiviziken. Ha zo muioc'h, n'eo ket KIS-SADED he defe kinniget stummoù ken fall-pat e-keñver hor yezh ha diogel (evit *diougel a gaver e krennvrezhoneg), awen (evit *aven), delwenn (evit *delvenn), &a.

KEFREDOURION zo, hag i helenn, zo mantret chom hep gallout meizañ hiviziken kement tra a vez embannet e brezhoneg. Ne welan ket perak. Emañ emañ dirazon diwezhañ Bulletin de la Société de Linguistique, ha strizh tachenn an diskiblezh-se e-keñver an holl skiantoù, hag ar yezhoniezh va micher ouzhpenn. Ha koulskoude, ne ven ket evit kompren ar palevarzh eus al levrioù pe studiadennoù meneget emañ. Mar gallan bezañ dedennet gant Mycenean Studies Bennett, Handbuch des Altperischen Brandenstein pe Études védiques et païniennes Renou, ne welan ket perak e klaskfen lenn Etymological Dictionary of Harary Leslau, Kompositum und Katalysationstext Harweg pe Linguistic Science and Logic Dixon, rak, daoust d'al levrioù-se bezañ skrivet e yezhoù a lennan aes, ne veizfen grik en danvez anezhe, hag int-i holl o plediñ gant kudennoù zo eus ar yezhoniezh... Gant azaouez en eus taollet ur sell ouzh Geriadur a Gorfadurezh abAnna, met n'on ket bet lorc'hus a-walc'h evit klask gouzout petra an diaoul a sinifie "stagell etre ar balegoù-treuz" a chom ken hebreek evidon ha ligamentum intertransversarium, ha n'em eus ket mezh anzav n'em eus komprenet tra er brezegenn graet gant an Ac. Dr. Roparz, e Kamp ar Vrezhonegerion, war Kroazstagadur Jezuz pa venege holl gigennoù an dorn pe an troad ! Hag abaoe pell zo ne leman ket ken ar c'hontadennoù skrivet gant ar "mestr-skrivagner" Yeun ar Gow, keneve evit kavout enne gerioù rouez teodyezh Wezeg pe droioù-lavar plijus bet graet gante e brezhoneg eikont vloaz zo ! Da bep hini e albac'henn. Hag anaout a ran tud gwallsiet a-walc'h, hervez savboent paotred al Lennegezh da nebeutañ, evit bourrañ lenn e brezhoneg pennadoù fizik tra na vout zont dirak kaerañ kurioù hol lizheradurourion vrudet !

UN TAMM gwirionez a chom kuzhet avat dindan ar nor a glennoù a glever. Ur fazi e ve krouiñ gerioù hep ezhomm ha lavarout, sk. "*al ledavied a arwanta arzrenn, o kantarzhañ bozek az ar buz"... en henvrezhoneg brenanetaet evit "ar Vrezhoneg a lann war-raok kalonek, oc'h en sevel da vat betek an trec'h". Fentus e ve da nebeutañ ! (Gwezhall gozh, pa gave din ez oa ac'hanon danvez ur barzh uhelawenet, em boa savet ur varzhoneg enni brezhonekadurioù diwar ar c'hembraeg, an heniwerzhoneg hag an henvrezhoneg hepken : embannet e voe raktal gant ur gelaouenn anavezet ha gonezet en eus va c'hlaouestre : kouchet em boa gant ur c'heneil ne lenne ket ar rener ar pezh a embanne... Dre garitez pagan, ne venegin ket anv ar gelaouenn...). Met ret din lavarout eeun-tre ne gavfen ket divalavoc'h un hevelep "henvrezhoneg" eget lenn, sinet gant ur brezhoneger eus ar re wellañ : "an deputed a vot ar budjed"... Etre an daou ez eus neur a hent, ne gav din. Ha bewezh n'hon eus ezhomm eus ur ger nevez evit aroueziañ resis ur meizad na oa ket bet taolennet betek emañ e brezhoneg, ur fazi e ve souzañ dirak krouidigezh un nevezc'her. Ar gerioù-se, peurliesañ n'int nemet skritelloù, met bez'ez eus skritelloù kaer ha skritelloù divalav, hag ur wezh anavezet an divizaoueg, dav din lavarout em bije kavet gwell dindan bluenn R. Hemon "*ober (?) va bredoniourez" eget "ober va fsikologourez", da skouer. Bezomp fur neuze pa zegasomp gerioù nevez, ha ra vezo dalc'hmat un abeg sonn d'o c'hrouidigezh, net pa gemm ar bed hag hor sellad ouzh ar bed e tle kennañ a-unan ar benveg na taolennomp ar bed gantañ, eleze hor Yezh, ha d'ur Vreizh hevez evel an hini a vennomp krouiñ e vezo, diouzh ret, un doare prezeg nevez na saouzano met ar re a chom war-lorc'h, ar re faezh hag an drec'hidi.

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE ORDINAIRE DE KÊR-VREIZ

Le Bureau de Kêr-Vreiz, issu de l'Assemblée générale extraordinaire du 30 mai 1964, convoque, selon les statuts, le 30 janvier 1965, une Assemblée générale ordinaire. Ouverture de la séance à 17 h 30.

Le Bureau invite donc tous les membres de l'Association à assister à cette Assemblée si importante pour la bonne marche de Kêr-Vreiz.

A l'ordre du jour :

Rapport moral, par M. Jean DELALANDE-KERLANN, Président
Rapport financier, par M. Raphael DREAN, Trésorier
Questions diverses
Élections

Le dépôt des candidatures au Bureau de Kêr-Vreiz devra avoir été fait sous forme de lettre adressée à M. le Président de Kêr-Vreiz, avant le 16 janvier 1965, 0 h, le cachet de la Poste faisant foi.

Le Bureau de Kêr-Vreiz :

M. Jean DELALANDE-KERLANN, Président,
 M. Jean MOIGN,
 M. Raphael DREAN,
 Mlle. Gabrielle LECOMTE
 M. Jean KERGREN
 M. Georges PINAULT (PENNAOD)

KIG-HA-FARZ

Medeleg, beure mat. Marnig, krog e traoñ hec'h hiviz-noz, c'hoarielloù e-barzh ovit he bugaligoù. Ar re vrasañ a ra buan o dibab.

Marnig (d'an hini bihanañ) :

-- Ha te bihanig, petra'po ?

Bihanig (o tiskouez un dra bennak dindan a zo d'e vamm) :

-- Me'z bo an "nounourz" bihan aze...

*

An Aotrou Person (d'e garabasenn yaouank) :

-- Mari, koulskoude, ret eo dit lakaat loeroù !

-- C'hwi gav deoc'h, Aotrou Person ?

An Aotrou Person a brene ur soutanenn nevez hag e kavo en ti-se ur re loeroù evit Mari.

-- Ata Mari, hag al loeroù, mont a reont mat dit ?

-- "Au poil", Aotrou Person !

An Aotrou Person, mantret :

-- A, ne 'ouie a-walc'h e c'ant re hir !

(Klevet gant Y.K.)

*

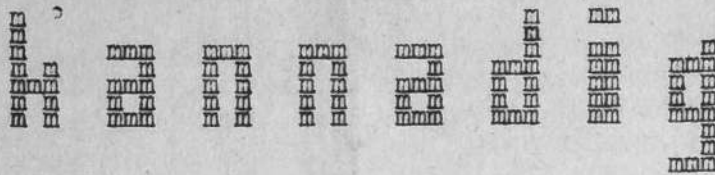
Azet brav e-barzh e gadilhak, an tourist a chone beg digor dirak an iliz. Astenn a rae e benn er-raez da sellout. Biskoazh n'en doa gwelet ken kaer un iliz. Hag eñ d'un don a dremenne tost :

-- Chañs hoc'h eus 'vat ! Ya, eürus e ranker bezañ kaout bennez dirak ho taoulagad un iliz ken kaer hag hoc'h hini !

-- A ? C'hwi 'c'h eus chañs ivez. Eürusoc'h e vefen-ne, sur a-walc'h, ma lakfen va revr bennez egistoc'h e-barzh ur voetur gaer evel hoc'h hini !

(Klevet gant R. GARGADENNEC er Pont-e-Kroaz)

Pediñ a reomp hor c'henvreiz o chom e Breizh hag a blijfe dezhe degener ar C'hannadig, kas 5 F da Gêr-Vreiz e-giz skoazell vloaz. Trugarez.

Niverenn 6

Miz c'hwevrer 1965

Kêr-Vreiz — Oaled sevenadurel breizhat e Paris, 43, rue Saint-Placide, Paris, 6e. CCP
5356 83 — Digor bep sadorn etre 16 h ha 20 h. Ouvert le samedi entre 16 h et 20 heures.
(Kentañ sadorn ar mis, digor da 17 h --- Premier samedi du mois, ouvert à 17 heures .)

m e r v e l g a n t a r g o z h n i ?

GOUDE tost da dregont vloaz he deus doare Kêr-Vreiz da vezañ adkavet kalz eus tro-spered ar rumad kentañ a reas war he zro. Anzer a-walc'h d'ur rumm dud da vezañ aet e-biou ha da veur a dra da vezañ kenmet dre ar bed. Un "oaled" evit tud divroet ez eo Kêr-Vreiz ha ret eo anzav n'eus ket kalz a dra kenmet war ar poent-se abaoe tregont vloaz. Ne deo ket bet digresket abaoe 1935 ar broud a zo o rediañ un niver bras a Vretoned da zivroañ evit gellout kaout fred ha bevañ en un doare ddeat, Pariz hag ar c'hêriou bras o vrasaat atav hag o lakaat o c'hraban vac'hon war ar vro.

TUD divroet a zo eus izili Kêr-Vreiz, hogen tud divroet ha n'en deus ket fellet dezho bezañ peurziwriennet. Ur "vro" o deus c'hoazh hag a chom da vezañ "bro o c'halon". Goulenn a rin ouzhoc'h bremañ prederiañ un tammig war gudenn an divroañ : arabat eo dimp hen nac'h, evit an dud a-hiniennoù ez eo bet allies un dra vat, un dra ret zoken; evit ar bobl e c'hellje bezañ bet madelezhus zoken en ur lakaat anezhi da zigeriñ he daoulagad ouzh ar bed diavaez, hag ez eo bet a-wechoù. Daoust hag ez eo ar vadelezh-se avat da lakaat e-keñver gant an droug he deus graet ? Daoust ha taolet hoc'h eus evezh e teu ur mare na tivroer evit ober evel ar re all, evit ober "evel an holl" ha tra ken ? Evel na n'o devije mui an dud tamm kred ebet ken en o bro c'henidik ? Ha setu ar reuz bras degouezhet. Brudet c'hoazh el levriou da vezañ ur vro poblet stank, ez eo deut Breizh e gwirionez da vezañ ur vro zidud, pe, da vihanañ, ur vro na n'eus enni nemet

bugale ha tud oadet, nemet ar re-mañ dreist-holl.

E-kichen an divrpañ e fell din sachañ hoc'h evezh war ur walenn all : an hañverezh. D'an eil sadorn a viz genver ez eus bet anv e Kêr-Vreiz eus ar reuz ez eo bet evit Enez Vanav ha Kernev-Veur mor an douristed a zired di evit trenen un toullad si-zhunvezhioù hañv. Ha Breizh bezañ brasoc'h eget an div vroig-se, ha bezañ estreget Arvor hepken, ez eo bet ivez eviti lanv bloaziek an douristed ur walenn spontus, hag e kendalc'h da vezañ. Tud a zo koulskoude hag a zo war o menno hañviñ an diavaezidi ur "binvidigezh", ur "bennoz"; ez eo kentañ greanterezh (industriezh) ar vro. Ar re-se a Glenn a-dal na klevont unan bennak o lavarout e ra a-wechoù glav e Breizh, ar re-se o deus mez peogwir ez eus e Breizh un departamant anvet "Côtes-du-Nord", hag a zleje bezañ anvet, war o menno, "Côtes-d'Armor" evel na ne vije ket an holl aodoù war an arvor ! Koulz ha lakaat e galleg e kinnigjen-ne neuze "Côtes-du-Littoral" ! Glav a vez e Breizh ? Ya sur, hag ivez avel, kazarc'h ha tournant ruz, n'eo ket se a viro ouzh ar Vretoned divroet distreiñ da adwelout onc'hêr gozh hag o zud kar. An droug bras eo an trevadennoù, disrannet eus ar vro, a en en vod enno "poblad o'houez an douristiked" a zo evel goulioù war ur c'horf, goulioù gronnet gant ar c'hontron.

AN divroañ a sach kuit eus ar vro an dud e kreiz o brud, en ur lezel war o lerc'h ar re gozh. Hag ar re zivroet deuet war an oad o devez c'hoant aliës distreiñ d'ar vro, hogen evel n'int bet peurvuiañ troc'het eus o diazezoù ez int techet c'hoazh d'en en vodañ er c'heriadennoù (koant aliës, gwir eo) savet, peurvuiañ, a-hed an aod, evit an douristed. Ha muioc'h a dud kozh-se c'hoazh er vro, gant ur spered "bevaik" e-lec'h ar spered "bevañ" a zo hini tud e-kreiz o brud. E-lec'h na vo kavet reizh "labourat" e-pad daou viz ar bloaz evit trenen sioul an dek niz all.

UR BREIZHAD en deus beajet kalz ha bet e kargoù uhel a zisplege din un toullad bhoavezhioù a zo pegen nec'het e oa gant ar c'henn a wele e spered an dud en ur c'horn eus arvor Bro-Dreger. E-lec'h al labourerien start, ar boanierien a oa bet o chom eno gwechall ne adkave mui nemet tudigoù laosk taget gant kleñved al leziregezh hag al lezober. E gonzoù an lakaas da sellout en-dro din ha ret eo bet din anzav ouzhin va-unan e oa kalz gwirionez er pezh a lavare.

C'HWI a lavaro din marteze ne deo ket peurvarv pep tra e Breizh. Nann sur, noarvat ez eus tu c'hoazh da sevel adarre, da vont war-raok, ret e ve avat d'an dud gwelout sklaer dirazo ha lakaat kenna etre an touelloù lakaet dirak o daoulagad ha nerzhioù gwirion ar vro.

UL LOUZOUÛ a zo, an hini a vez graet ar muiañ fae warnañ noarvat gant ar re a soñj dezho ez int "eus o anzer", hag al louzoù-se eo ar brezhoneg, gant na vo evit an den un dra vev, yezh ar galon, yezh an ti, an hini a vo komzet etre ar priedoù, gant ar vugale er gêr, ha neket evit "ober brav" dirak ur bagad tud e-pad ur pred pe ur gouel.

DIAMZERET ar brezhoneg ? Nann, gantañ eo e c'hello Breizh chom hep nerver gant ar gozhni.

K o n g a r

K E M E N N A D U R I O Û

-- TAOLIT EVEZH ! Si l'enveloppe qui vous a apporté ce numéro du Kannadig porte votre adresse écrite à l'encre rouge, c'est qu'il s'agit du dernier numéro de propagande qui vous est adressé gracieusement. Nous prions nos compatriotes résidant en Bretagne qui désireraient recevoir ce journal de bien vouloir nous adresser une contribution annuelle de 5 F. — Pour les Bretons émigrés de la région parisienne, nous rappelons que la cotisation de Kêr-Vreiz est de 20 F, membres bienfaiteurs 50 F.

NEVENOE

DIV gribenn en Istor Vreizh : amzer Nevenoe hag amzer Anna Vreizh. A-raok Nevenoe ez eus Brezhoned, n'eus Breizh ebet evel Stad dishual. Goudâ Anna Vreizh, e-chu eo ar frankiz. Etre 845 ha 1488, Breizh he deus bevet dieub a-hed c'hwec'h kantved.

DOUARAÑ a reas ar Vrezhoned e Bro-Arvor etre 450 ha 600. Rannet e voent e meur a gontelezh, oc'h en em gannañ meur a wezh an eil ouzh eben : Devnonez, Bro-Leon, Bro-Gernev, Bro-Ereg. Deiz-pe-zeiz en em glevont, dre vare, evit mont a-enep argad lontek ar Franked.

E 826, emañ Loeiz Kuñv war e daol d'o c'haout gwelloc'h en e zalc'h, hag o tibab da benn-uhel ar Vrezhoned ur Brezhon : Nevenoe. E gwirionez, betek marv an impalaer e soñj Nevenoe ez eo re wan ar Vrezhoned hag e labour da vougañ ensavadegoù o c'henel. Dre-se, tamm-ha-tamm, e vez kavet mat e veli gant an holl, hag e 840 pobl Vreizh zo unanet a-dreñv dezhañ.

Marv an impalaer, emañ e vibien oc'h en em gannañ. Mat eo an taol evit Nevenoe : nac'hañ a ra stouñ ha plegañ. Ar gwashañ eo ez emañ oc'h argadiñ broioù Naoned ha Roazon. Deredek a ra buan Charlez Voal d'e gastizañ; Nevenoe a ya war gil betek ar gonpezenn a-us da Rodon. Trec'h eo war ar Franked gant div zevezh angann, abafet ma'z eo ar vrezelourien frank gant ar varc'heien vrezhon oc'h argadiñ; ha tec'hiñ a ra Charlez ar roue !

ADALEK neuze e kemer Nevenoe kontelezhioù Roazon, Naoned ha Rez, oc'h en-skrivañ bevennoù Breizh evit meur a gantved. Er broioù-se e laka e karg ar Stad, an Iliz hag an Arme Breizhiz ha brezhonegerien, evel-just; strivañ a ra da boblañ an douaroù-se gant Breizhiz, o wareziñ evel-se an dazont evit Breizh a-bezh. Pep hini a c'hello bezañ barnet dirak e lez. N'en deus ket degeneret an anv a "roue" nag ar gurunenn, marteze, beli ar Roue avat ne lavaran ket, ha deut mat eo an dra gant ar Pab zoken.

CHIFET gant an eskibien oc'h enebañ, Franked ma'z int, hag aliet gant sant Kenwion, abad abati Rodon, Nevenoe a zec'halv e Koadlev un emvod eus daouzek den ha tri-ugent a zere uhel, tud a Stad ha tud a Iliz : dirazo, an eskibien a anzav ar pec'hed a sinoniezh hag a zilez o c'harg. Bremañ neuze ez anver Brezhoned da eskibien. Landreger ha Sant-Brieg a ya da eskoptioù ha Dol da arc'heskopti. Evel-se eo dieubet Iliz Vreizh diouzh beli arc'heskob Tours hag ar Franked.

E-PAD meur a vloaz e fell da Nevenoe dinerzhañ roue ar C'hallaoued, gwall amezeg ma'z eo hemañ ha stourm a ra ouzh Charlez Voal hag aloubiñ Broioù gvel Bayeux, ha broioù al Loar. Edo e Bro Vendôme pa varvas a daol trumm, kontannet marteze, d'ar 7 a viz mearzh 851.

PENN-BREZEL, penn-stad dreist, Nevenoe a c'hell bezañ lakaet e gwirionez da Grouer Breizh ha da Dad ar Vro : "AN Nevenioù en deus graet, Pezh na reas bizh tiern ebet ! " eme Varzhaz Breizh.

J. CHARDRONNET

(Diouzh ur brezegenn e Kêr-Vreiz, miz mae 1964)

UN DISKOUZADEG LEVRIOÙ BREZHONEK

E Paris e vez pep bloaz "vente des écrivains bretons" (sic). E galleg eo skrivet levrioù an dud-mañ ha peurliesañ ne vez ere ebet etre ar skridoù ha bro ar skrivagnerion. Gwasoc'h c'hoazh n'ez eus lec'h ebet d'ar skridoù brezhonek eno. Mez an bez bep gwech ma'z an d'ar werzhadeg-se. Evit diskouez ez eus estreget gallegerion e Breizh e vo aozet un diskouezadeg levrioù e Paris. Digor e vo e Kêr-Varker, 15 rue Guy Moquet, adalek 16 h da 20 h etre ar 6 hag an 13 a viz mearzh 1965 : war wel, pep tra embannet abaoe 1920 betek hiziv. Aozet eo dindan baeroniezh an Englev Sevenadurel, Kêr-Vreiz, KAV ha Kelennerion ar Brezhoneg.

Herve ar MENN.

Petit billet autour du langage

L'on dit souvent que le "langage" est la pensée même d'un peuple.

Ceci est incontestablement vrai et s'explique d'ailleurs très naturellement, puisque l'être humain, dès sa naissance, entend autour de lui, des sons qui, petit à petit, vont s'incorporer à son cerveau, sans même s'en rendre compte.

Ainsi, au fur et à mesure que l'enfant grandit, il assimile, comme une nourriture quotidienne, des mots avec leurs intonations propres, que prononcent ses parents et ses proches durant sa croissance.

Ces mots, nous le savons bien, expriment tous les sentiments de l'homme que celui-ci ressent pendant sa vie : la bonté, la méchanceté, la sagesse, la colère, le courage, la peur, la joie, la peine, etc... En quelque sorte, le langage est, pourrait-on dire, la fibre intrinsèque de l'homme.

Mais, ce langage est quelque chose de bien plus grand encore; il témoigne une authenticité de tout un peuple, dont il reflète la pensée et les mœurs, étant donné que les racines de ce langage, toujours vivaces, plongent dans un lointain passé qui n'a cessé d'influer sur la vie et les coutumes de ce peuple, lui donnant ainsi sa personnalité et transformant ce langage en langue que l'on appelle aujourd'hui "vivante".

C'est pourquoi vouloir ignorer un tel "langage", et je fais évidemment allusion au breton, c'est refuser arbitrairement d'en reconnaître la valeur humaine et par là même littéraire, ou méconnaître systématiquement ceux qui désirent le parler et l'écrire encore, sans même chercher à les comprendre.

Le peuple de France ne réagirait-il pas, si le "langage français" était menacé de disparition totale devant la naissance d'une langue dite "européenne" ? Pour ma part, je pense que si.

Alors, pourquoi n'en serait-il pas de même des bretonnants ?

Yves BRIOT

KENDALC'H KELTIEK ENEZ VANAV

Ar c'hendalc'h keltiek etrevroadel a zo bet dalc'het e 1964 e Doolish, kêrbenn Enez Vanav, ha degemeret eo bet an dileuridi, deuet eus pep bro keltiek all, pemp anezho eus Breizh (Pêr Denez, Dr. P. Laurent, Pol ar Rest, Y.-B. Piriou, Gwion ar Menteg) en endervezh lun Bask gant pennoù bras skourr Manav ar C'hendalc'h.

Kerkent hag abardaez an hevelep lun omp bet kaset dre girri betek ar Mirdi ha degemeret eno gant an Ao. W.T. Quayle, ar pennrener, en e gichen an Ao. R. H. Garvey, Letanant-Gouarnour war an enezenn, d'ober anaoudegezh gant istor ha poblou kozh Enez Vanav, Kelted dreist-holl, o deus roet dezhi he yezh, ar manaveg, anezhañ ur rann-yezh c'houezelek, hag ar Vikinked o deus bet warni ul levezon ken kreñv m'o deus stummet ur seurt gouarnamant dispar dezhi hag a zo chonet en e sav betek bremañ e diabarzh framm ar Rouantelezh Unanet.

Goude bezañ sellet pizh ouzh pep tra, relegoù ar Vikinked kement ha taolennoù livet brav gant un arzour manavat yaouank, galvet omp bet ouzh un daol hir karget fonnus gant baraennouigoù, gwestelligoù a bep seurt, — ha te evel-just, ha da heul, en ur zistreiñ d'an ostaliri, giense zo bet kent mont da gousket, da lavarout eo, nozvezh laouen giz Manav, giense evel m'eo bet pep abardaez e-pad ar C'hendalc'h.

Antronoz dimeurzh d'ar beure eo bet digoret ar C'hendalc'h evit mat ha war an ton bras e sal vras Villa Marina, a zo hini an degemeradegoù a-berzh-Stad e Manav.

Kregiñ a roas gant prezegenn-digor ar Renerez, an It. Davidson hag he hetoù a zonemat da zileuridi tramor, e komzoù speredek-dreist da ziskouez pegen stank an darempredoù gant an teir bro dostañ, "n'emañ bepred an Teir-Gar eus Manav o skeiñ war bep e du", Iwerzhon, Bro-Skos ha Kembre, ha pebezh burzhud eo bet dreistvevañ ur bobl vihan en un enezennig ken bihan all, a zo bet ur preizh aes d'al laeron-vor, ha bet taolet-distaolet eus ar Gelted d'an Normaned, eus ar Saozon d'ar Skosiz, hep bezañ kollet hec'h holl geltiegezh diouti : ha da reiñ ur brouenn da brezegenn ar Renerez, an Dl. Aalish Quayle he deus displeget e manaveg he degemer mat d'ar Gelted all.

War he lerc'h, renerien an dileuridi tramor zo deuet, pep hini d'e dro, da zegas pep a c'hourc'hemenoù, da gentañ Per Denez, Rener ar C'hendalc'h, en anv dileuridi Vreizh, da drugarekaat pennoù bras skourr Manav ha da ziskleriañ mard eo Manav an hini vihanañ eus ar c'hwec'h bro keltiek, bras avat eo he c'halon e stourm ar Gelted evit kenderc'hel war ar bed-mañ.

Da heul an degemeradeg eo bet kroget gant gwir danvez labour ar C'hendalc'h war-lerc'h embann an Ao. Prezegennour eus Ti an Alc'houezioù. Ar brezegenn gentañ zo bet bet hini ur penn bras all, ezel eus gouarnamant an enezenn, an Ao. B.W. MacPherson, dres war e dachenn dezhañ, hini ar gouarnamant, gant un divetradur eus istor Enez Vanav, abaoe m'eo bet aloubet gant ar Vikinked o deus degaset enni diazez gwerinel ur riezrenerezh heñvel ouzh an hini a gaver en un enezenn all, Island, ha betek m'eo bet gwerzhet an enezenn vihan d'ur roue skos gant an roue vikink diwezhañ, e 1266. Daoust da se, chomet eo al lezennoù kozh en o sav, ken ha kement na vez bepred bodet tud an enezenn bep bloaz e Tynwald Hill, er maez, evel gwechall, d'ar 5 a viz gouere.

En endervezh, kont ar werinoniezh zo bet diskouezet evel m'emañ hiziv an deiz e Kembre gant R.G. Jones, hag e Kernev-Veur gant D.A. Trevanion : ur ban eo bet dimpni Bretoned kleout komz eus boazioù, kredennoù, ken heñvel ouzh hor re-ni, ken pouezus eo o lakaat keñver-ha-keñver, da gompren luioù-h ez omp holl a-gevret ur boblañs nemeti, danvez ur bobl hec'h-unan rannet e teir gant darvoudoù an Istor ha brec'hioù ar mor, — ha netra ken.

Klozet eo bet an devezh gant filmoù kinniget gouda koan e sal-degemer hon ostaliri, ha giense betek hanternoz, evit plijadur an holl.

Dimerc'her d'ar beure, ken pouezus all^{d'} hor prederiadennoù eo bet ar prezennoù diwar-benn levezon-stok ar Vikinked war ar Gelted, da gentañ gant an Ao. Cubbon, rener ar Manx Museum, en deus diskouezet nerzh al levezon-se war arz an traoù kizellet ha war stumm an tiez kozh savet en enezenn, betek Teir-Gar an arouez vroadel. An eil brezegenn, gant Tad T.A. Marchison he deus diskuliet roudoù ar Vikinked war un dachenn all, hinilec'hanvadurezh an aodoù en enezennoù er C'hornog hag a-hed aodoù Bro-Skos : stank eo an anvioù skandinavek eno, hogozik holl en enezennoù Orkney, lec'h ma voe komzet un isyezh norzek betek an 18th ktvd.; ar gouezeleg komzet e hanternoz Bro-Skos hag en enezennoù a zo ur bern a c'herioù skandinavek emañ, koulz ha kementad ar gwad skandinavat e danvez poblañs ar broioù-se, daoust m'eo deuet dibaot a-walc'h ar Vikinked, ha da vezañ gwazed neto !

Diouzh n'en deus diskouezet war e lerc'h hor c'heneil Oscar MacUillis, n'eo ket bet ken ponner levezon ar Vikinked, Daned eno, en Iwerzhon : o roudoù a vez kavet en anvioù lec'h zo dibaot a-walc'h, tro-war-dro Dulenn, relegoù ar rouantelezh savet eno ganto ha disantret e Clontarff (1014).

Dambrest goude ar prezennoù ha luc'hskeudennadeg an holl dileuridi dindan banniel ruz Enez Vanav, an dud a yeas da vale e-barzh an enezenn.

Mintinvezh ar yaou a voe gouestlet da vodadeg veur ar C'hendalc'h : Per Denez a zo bet anvet Kadoriad evit ar bloavezh da zont, hag an holl renerien kendalc'het e pep karg ivez. E-pad an abardaez ez eus bet un oferenn e manaveg en iliz barrez S. Andreas. Levrioùigoù e manaveg penn-da-benn a oa bet roet dimp, d'hol lakaat da heuliañ komzoù an oferennour ha kanañ ar c'hantikoù a-gevret gant Manaviz.

Antronoz zo bet devezh diwezhañ ar C'hendalc'h, mall oa da zarn ac'hanomp mont da brenañ un draig bennak e staliou ar gêr, hogen tri C'hembread, daou Gernevad, daou Vreizhad hag ur Skosad o doa kavet tu d'en em vodañ : izili ar C'hevelerezh Predenek, grommet dindan arouez ar c'henobererezh sevenadurel etrekeltiek. Goude lein eo bet dalc'het bodadeg dibenn ar C'hendalc'h, daou zalc'h-labour, an hini kentañ gouestlet da verc'hed brudet Keltia : James Thomson, da skouer, en deus degaset koun eus Mary MacLeod, barzherez enez Skye, eus Frances Tolmie, a zo bet un Itron Saint-Prix giz Bro-Skos; dastumerez-kanaouennoù dispar, hag eus an Dr. Agnes Mary MacKenzie, un istorourez vrudet. D'e heul, Per Denez en deus roet anv div Vreizhadez, ar gontez Du Guerny-Danio, bet lazhet en un doare ken euzhus evit he c'harantez Vreizh, hag hor nignonez vras Marc'harid Gourlaouen, gwir santez ar brezhoneg, hag he deus desket pe addesket o yezh da viliadoù ac'hanomp.

En eib dalc'h labour e voe diskouezet e peseurt stad emañ an traoù keltiek, petra a vour bremañ ar Gelted, da lavarout eo, an dud o vevañ war an douaroù keltiek, ken digeltiekaet e bratioù zo. Diwar selaou Y.-B. Piriou, da skouer, e ve dedennet ar re yaouank e Breizh dreist-holl gant traoù an arboellerezh, kudannoù ar gevredigezh. Un ensav gwall disheñvel diouzh an hini hon eus anavezet e ve neuze, ha mard eo gwir an dra-se e Keltia a-bezh, ne vezo ket stankoc'h ganti an darempredoù etrekeltiek, ken disheñvel eo stad ar gudenn e Breizh, tamm dister Bro-Frañs en ur pikol "Europa ar C'hwec'h" diouzh hini ar pemp bro, taolet ha dalc'het en diavaez eus ar c'henvarc'had.

Evel ma'z eo gwelet, pouezus eo bet al labour er C'hendalc'h d'hol la-kaat da brederiañ war neur a dra; ken plijus all eo bet ivez gwelet e Skol Ballakernen an arvest etrevroadel hag an dileuridi deut da ganañ, ar pezh o deus graet hogozik holl, da zañsal, a zo bet taol Iwerzhoniz dreist-holl, ha da seniñ war an delenn, evel n'o deus graet ken heson Roshin Ní She ha Margaret Williams, ha c'hoazh, kerkent goude an arvest bras, giense zo bet en ostaliri, un hir a giense betek hanternoz, pa n'eo ket bet diwezhatoc'h evit ar re yaouankañ eus hon dileuridi, da lavarout kenavo a-benn c'hwec'h vloaz da Enez Vanav, kenavo d'an distro, gant e tistroimp di gant paperennoù aotre-ergerzh broadel brezhon e pep e c'hodell...

A-benn c'hwec'h vloaz ...

Dr. Paol LAURENT

(Prezegenn graet e Kêr-Vreiz d'an 10/01/1965)

GWIR VRETONEZ : recueil de chants bretons édités par la revue Skol (M. Rennes 1911-06). Depuis longtemps il n'existait plus de recueil de chants bretons écrits dans une langue correcte. Dans ce petit livre on trouvera à côté de nos chants nationaux traditionnels de nombreuses chansons adaptées de l'allemand, du français, de l'anglais par R. Hemon et qui se trouvaient dispersées dans la collection d'Ar Bed Keltiek. On regrettera sans doute la place chichement mesurée aux chants de marche, mais il ne pouvait être question de tout mettre dans ce petit livre dont une plus grande édition, avec la musique, est annoncée. Nul doute que les responsables des cercles celtiques sauront faire un accueil chaleureux au recueil de Skol. Les Bretons apprendront-ils, enfin, à chanter en choeur ?

Jean-Yves KERAUDREN, A contre-courant, Paris, Éditions du Scorpion; on nous annonce la publication de cet ouvrage dans lequel un Breton qui a payé cher le prix de son amour pour son pays entreprend de raconter l'histoire du mouvement breton avant, pendant et depuis la guerre. Nous en rendrons compte dans un prochain numéro.